LUM

Lunds universitets magasin | Nr 2 | 2009

Nytt hopp om bot mot förkylning

Utbildnings-frågor högt på agendan

TEAMBUILDING!

STJÄRNGOSSEN

Rektor Per Eriksson lämnar universitetsaulan, nyinstallerad och med rektorskedjan om halsen. Silverspirorna har hängt med sedan universitetets invigning 1668 och bärs i spetsen för akademiska processioner, t.ex doktorsdpromotionen.
FOTO: GUNNAR MENANDER

Per Eriksson högtidligt installerad som rektor

Inför en fullsatt universitetsaula överlämnade rektor emeritus Göran Bexell universitetsregalierna till den tillträdande rektorn.

– Du bär kedjan inte bara i framgång, utan även i motgång, sa den avgående rektorn när han hängde kedjan över Per Erikssons axlar.

Vid installationen den 30 januari var det tätt mellan rektorerna, både i form av tidigare lundarektorer och rektorer från andra lärosäten. Allan Larsson, universitetsstyrelsens ordförande, hälsade välkommen och konstaterade att Per Eriksson nu är Lunds universitets 153:e rektor i ordningen.

I sitt installationstal sa den nye rektorn att visionen nu är att LU ska bli ett av Europas absolut bästa universitet.

Göran Blomqvist, vd för Riksbankens Jubileumsfond, höll ett anförande med rubriken ”Tro och vetenskap. Ett möte med komplikationer”.

Även prorektor Eva Åkesson talade och studentkårernas ordförande Petter Forkstam lämnade över en 15 punkter lång lista över saker som han ansåg att Per Eriksson borde uträtta under sin tid som rektor. Bland punkterna kan nämnas: ett bevarat studentinflytande genom påtryckningar mot regering och riksdag i obligatoriefrågan, en markant statushöjning av lärarrollen och den goda pedagogiken, en stor utvärdering av utbildningskvaliteten vid Lunds universitet ur ett internationellt perspektiv. Dessutom ville studenterna att den nya universitetsledningen skulle påverka kommunen att bygga fler studentbostäder.

I vimlet efter ceremonin syntes såväl rektors familj och vänner som Lundabiskopen Antje Jackelén, Sveriges ambassadör i Köpenhamn Håkan Berggren, universitetskansler Anders Flodström, kommunstyrelsens ordförande Mats Helmfrid, näringslivsfolk, regionråd och en och annan riksdagsledamot.

Studenterna var väl representerade då deras nye rektor installerades.

– Du bär kedjan, inte bara i framgång utan även i motgång, sa Göran Bexell när han hängde kedjan över Per Erikssons axlar.

Förre akademisekreterare Hans Modig (till höger) var hantlangare….

Biskop Antje Jackelén var på plats.

Installationsminglet i Pelarsalen lockade över 300 gäster.

– Det är bara att ta bollen, säger Arne Ardeberg.

Universitetskansler Anders Flodström i vimlet.

Rut Eriksson är stolt över sin pojke Per!

Carl-Gustaf Andrén och Niklas Törnlund i glatt samspråk.

FOTO: GUNNAR MENANDER

LUM

Lunds universitets magasin

Lunds universitets magasin LUM utkom första gången 1968. Det når i dag samtliga anställda och nästan lika många utanför universitetet. LUM har en upplaga på 14.000 exemplar och utkommer med 10 nummer per år.

REDAKTION:

Maria Lindh,
redaktör och ansvarig utgivare
046-222 95 24,
Maria.Lindh@rektor.lu.se

Lena Björk Blixt
journalist naturvetenskap
046-222 71 86,
Lena.Bjork_Blixt@kanslin.lu.se

Ingela Björck,
forskningsjournalist
046-222 76 46,
Ingela.Bjorck@rektor.lu.se

Britta Collberg,
journalist
046-222 31 58,
Britta.Collberg@rektor.lu.se

Petra Francke,
journalist och layout
046-222 03 16,
Petra.Francke@rektor.lu.se

Mats Nygren,
journalist teknik
046-222 70 86,
Mats.Nygren@kansli.lth.se

Ulrika Oredsson,
journalist
046-222 70 28,
Ulrika.Oredsson@rektor.lu.se

Caroline Runéus,
kommunikationschef
046-222 70 41,
Caroline.Runeus@rektor.lu.se

UR INNEHÅLLET

7 LU finputsar ansökningar

I forsknings- och innovationsproppen i höstas aviserades att 25 strategiska forskningsområden kommer att få ett tillskott på sammanlagt 1,8 miljarder kronor. LU vill naturligtvis få en så stor bit av kakan som möjligt, och en särskild grupp med förra LTH-rektorn Gunilla Jönson i spetsen gör nu sitt bästa för att ansökningarna ska bli så vassa som möjligt.

16 Primat-smart

LU har numera en nordlig utpost i Furuviks djurpark utanför Gävle. Där finns Lunds universitets primatforskningsstation, där kognitionsforskarna Mathias Osvath och Tomas Persson gör experiment med apor för att hitta ledtrådar till tänkandets utveckling.

18 Kvalitet först i utbildningsserie

Nu startar artikelserien ”Utbildning – hur och för vem?”. I detta nummer står kvalitet i centrum. Vad är kvalitet i utbildningen och hur jobbar vi för att förbättra den? HSV ska i dagarna få LUs självvärdering vad gäller kvalitetsarbete i utbildningen. LUM tittade in på ett seminarium om självvärderingförslaget, där fyra ”kritiska vänner” inte var så imponerade av hur kvalitetsarbetet beskrevs.

23 Med hjärtat i utbildningen

Eva Åkesson är bonddottern som blev doktor i kemi, som blev vicerektor, som blev prorektor… Hennes hjärta klappar lite extra för utbildnings- och mångfaldsfrågor, som hon också har särskilt ansvar för. Rektor Per Eriksson har meddelat att det blir ett delat ledarskap för universitetet, så som prorektor får Eva Åkesson sannolikt mer att säga till om än sina företrädare.

28 Är en förkyld mus räddningen?

Det har varit förkylt och magsjukt värre i vinter. Och inte verkar det finnas det några direkta botemedel. LUM har dock sökt upp experter som forskar på luftrör och magar, och funnit ett litet hopp i form av den förkylda musen…

ADRESS:
LUM, Informationsenheten,
Lunds universitet,
Box 117, 221 00 Lund
Fax: 046-222 47 11,
Internpost: Hs 31
E-post: LUM@rektor.lu.se
LUM på nätet:
www.lu.se/lum

ANNONSER:
tomat annonsbyrå,
www.tomat.se
tel 046-13 74 00/02,
fax 046-5400150
e-post PC: info@tomat.se
e-post Mac:
material@tomat.se

PRENUMERATIONER, NOTISER:
Anställda vid LU
får LUM gratis.
Enskilda abonnenter – 190 kr/10 nr. För prenumeration kontakta Eva Andersson: 046-222 70 10, Eva.Andersson@rektor.lu.se

ADRESSÄNDRING:
Anställda anmäler ändringar till kataloganvariga vid institutionen (motsv). Övriga skickar ändringsuppgifter till LUM, gamla adressrutan bifogas.

TRYCK: Lenanders Grafiska i Kalmar

NÄSTA LUM: Manusstopp 6 mars. Utkommer 20 mars.

ISSN: 1653-2295

OMSLAG: Teambuilding på hög nivå: rektor Per Eriksson och prorektor Eva Åkesson. Foto: Kennet Ruona

Grön bioteknik lockar finansiärer

Nya tekniker ska få jordbruksrester att ersätta fossila råvaror

FORSKNING. Pengarna har på senare år regnat över Rajni Hatti-Kaul, avdelningsföreståndare för Bioteknik på Kemicentrum. Minst 94 miljoner i forskningsbidrag kan hon summera, fast hon talar om dem som en framgång för bioteknikens roll i en hållbar utveckling, snarare än för henne personligen.

2006 efterträdde Rajni Hatti-Kaul Bo Mattiasson som chef för den livaktiga LTH-avdelningen. Tack vare bl.a. utbildningsprogram stödda av Sida, har den utvecklats till en extremt internationell miljö med 31 samarbetspartners i snart alla världsdelar.

AV ALLA MILJONER i forskningsbidrag är Green Chem-programmet en stor del av kakan. Det är finansierat av Mistra, och den första fasen som drogs igång 2003 var på 34 miljoner kronor. Forskningen syftar till att ta fram ”gröna” produkter från förnyelsebara råvaror med mer miljövänliga metoder. Det är ett samarbete mellan Bioteknik, Forskningspolitiska institutet, Miljö- och energisystem samt åtta företag. 2007 gick projektet in i sin andra fas t.o.m. 2010 och fick 37,4 nya miljoner. Rajni Hatti-Kaul har varit programmets samordnare från starten.

– Målet för Greenchem är att utveckla åtminstone en färdig kommersiell produkt. Även om vi lyckats i labb-skala har vi ännu ingen kommersiell succé. Men nu hoppas vi på ett bionedbrytbart smörjmedel från rapsolja som har klarat alla tester. Det ska åstadkommas tillsammans med företaget Binol (en del av AarhusKarlshamn).

MED NYA TEKNIKER ska man ur jordbruksrester försöka få fram bränsle, smörjoljor, syror, kolhydrater och proteiner som kan ersätta fossila råvaror. Processerna måste bygga på vatten och ofta enzymer eller mikroorganismer. Intresset för bioteknik har ökat från skogsindustrin och i Skåne även från jordbruket.

Som avdelningsföreståndare för bioteknik på Kemicentrum har Rajni Hatti-Kaul kammat hem bortåt 94 miljoner i forskningsbidrag.
FOTO: KENNET RUONA

I ett färskt idéprojekt från Mistra ska forskare försöka skapa lim av lignin, en restprodukt från pappersmassefabriker, som annars brukar eldas upp. Om man lyckas skulle man kunna ersätta dagens cancerframkallande fenol-formalin i exempelvis spånplattor med ett liknande ämne från ligninet. En doktorand och en senior forskare på deltid ska anställas.

ETT STORT PROJEKT på avdelningen handlar om att utveckla ett bioraffinaderi. Ett Vinnovaprojekt som Perstorp koordinerar är värt 18 miljoner för avdelningen. Det handlar om att med bioteknik framställa plattformkemikalier från jordbruksrester och från glycerol, en biprodukt ur biodieselprocessen. Dessa kemikalier ska vidareförädlas till andra industriprodukter. Processrester och -avfall ska omvandlas till bioenergi i form av biogas.

Nu arbetar Raijni Hatti-Kaul och många andra med en ny stor ansökan till SSF, Strategiska forskningsstiftelsen. Idag är det administration och kontakter med företag och finansiärer som fyller Rajni Hatti-Kauls dagar. Forskning blir det inte så mycket tid över för.

MATS NYGREN

Rajni Hatti-Kaul

Rajni Hatti-Kaul är indiska och växte upp i norra Indien och disputerade i bioteknik på universitetet i Bombay. Hon följde Bo Mattiassons och Klaus Mosbachs forskning i Lund, kontaktade dem och bjöds hit som gästforskare. Hon har arbetat på Kemicentrum nästan ända sedan avdelningen startade 1985, och permanent sedan 1990. Då fick hon en tjänst som forskarassistent i ett Sida-stött projekt som innebar att etablera forskning i bioteknik i vissa u-länder.

I Lund träffade Rajni Hatti-Kaul också sin man Neelambar Hatti, sydindisk ekonomisk historiker som – trots att han gått i pension – fortfarande forskar vid institutionen på Ekonomihögskolan om förhållandena i sitt gamla hemland. Tillsammans har de en dotter.

– Jag vill inte tappa kontakten med Indien som genomgår en dynamisk utveckling just nu. Jag hoppas tillbringa mer tid där framöver, säger Rajni Hatti-Kaul.

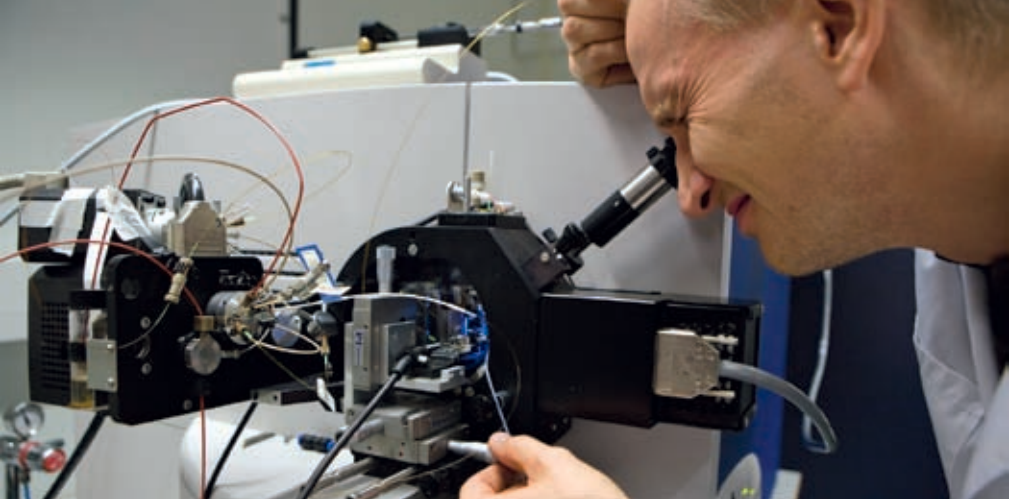

Det gäller att vara noggrann med ansökningarna. Det är inte omöjligt att strategiområdena och de extra pengarna blir permanenta. Bilden är från BMC. FOTO: MIKAEL RISEDAL

Kampen om de 1,8 forskningsmiljarderna

Specialgrupp vässar LUs ansökningar

FORSKNINGSFINANSIERING. En särskild grupp håller i LUs ansökningar till de extra 1,8 miljarderna som kom med forsknings- och innovationsproppen i höstas. Alla lärosäten konkurrerar om pengarna. Av 25 strategiska forskningsområden söker Lund inom drygt 20.

– Det är ingen idé att söka om man inte är antingen bäst eller näst bäst inom ett område, säger professor Gunilla Jönson som är projektledare för gruppen som jobbar för högtryck.

Ansökningsförfarandet går i ett rasande tempo. Det handlar om veckor för att mobilisera områden och ansökningar med högsta vetenskapliga kvalitet och med en god förankring i samhället i övrigt. Implementeringen av projektets resultat ska noga redovisas i varje ansökan.

– Samverkan med exempelvis näringslivet är viktig, konstaterar Gunilla Jönson lite bekymrat – för det är inte alltid Lunds universitets starkaste sida.

Gunilla Jönson är professor i förpackningslogistik och före detta rektor för LTH. För henne är samverkan med näringslivet rätt så självklart. Att nu hålla i trådarna är ett hedersuppdrag.

– Det är ett privilegium att få hjälpa till att få ordning på ansökningarna och dessutom lära känna hela universitetet ännu bättre, säger hon.

STRAX FÖRE JUL tillsattes den grupp som Gunilla Jönson nu leder. Till sin hjälp har hon koordinatorer inom varje ansökningsområde, dvs. ett 20-tal. Gruppen har stor glädje av RQ08, forskningsutvärderingen som blev klar i höstas. Här hittar man det mesta av den vetenskapliga excellensen.

– Vi tror att strategiområdena och de extra pengarna blir permanenta, säger Gunilla Jönson, och menar att det därför är extra viktigt att mobilisera från början. Dessa pengar blir avgörande för hur stora våra fakultetsmedel blir framöver.

VARJE LÄROSÄTE får endast lämna en ansökan inom ett och samma område. I Lund avstår man helt från att söka inom exempelvis psykiatri och rymdforskning. Som det ser ut i skrivande stund handlar det om åtta ansökningar inom ”Medicin och livsvetenskaper” och lika många inom ”Teknisk forskning”. Fem ansökningar inom ”Klimatrelaterad forskning” och tre inom ”Övrigt” såsom säkerhet, tillväxt och geografiska regioner.

– Men alla kommer inte att få vara med i universitetets samlade ansökan, säger Gunilla Jönson, väl medveten om den besvikelse som det kommer att innebära för de berörda.

– Det är helt fantastiskt hur hårt folk arbetar med detta. Det kommer e-mail hela dygnet.

I ETT PAR FALL är Lunds universitet inte huvudansvarig utan samverkar med andra sökande. Det har blivit många kontakter med andra universitet vilket gör att Gunilla Jönson vet att man tidsmässigt ligger rätt bra till i Lund. Men det betyder inte att man kan slå av på arbetstakten.

– Jag kommer att fortsätta att pressa på, säger hon.

MARIA LINDH

FOTNOT: Forskningsproppen hittas på www.regeringen.se/sb/d/10003/a/113957

Tidsplan

- Mellan den 20 och 25 februari bedöms drygt 20 preliminära ansökningar. Med vid dessa bedömningar är representanter från respektive fakultetsledningar och universitetsledningen. De ansökningar som bedöms ha tillräckligt hög potential för att bli nationell etta eller tvåa inom sitt område går vidare och ska renskrivas och färdigbearbetas.
- Den 9 mars ska de utsedda ansökningarna vara helt klara och överlämnas till rektor Per Eriksson. Han har en vecka på sig att titta igenom och underteckna dem och ska sedan skicka ansökningarna vidare till respektive finansiär senast den 16 mars.
- De aktuella finansiärerna är Vetenskapsrådet, Vinnova, Formas, FAS och Energimyndigheten. Dessa ger sitt utlåtande till regeringen som fattar beslut om hur pengarna fördelas i juli.
- De 1,8 miljarderna går sedan in i 2010 års forskningsbudgetar för landets lärosäten.

Naturvetenskapliga fakulteten

Ny struktur ska ge bättre ledarskap

ORGANISATION. Mer verksamhetsnära. Mindre ensamhet för prefekter. Bättre kommunikation. Det är målet med den nya ledningsstrukturen inom Naturvetenskapliga fakulteten.

Torbjörn von Schantz struktur erar om.
FOTO: KENNET RUONA

Sedan årsskiftet har fakulteten en ny struktur för ledningsarbetet. Det tidigare presidiet, det vill säga arbetsorganet under fakultetens styrelse, har blivit både större och mindre. Nu finns det nämligen både ett stort och ett litet presidium, med sammanträde varannan respektive varje vecka.

– Det är viktigt att ha en ledningsgrupp som är så verksamhetsnära som möjligt, säger Torbjörn von Schantz, dekan för Naturvetenskapliga fakulteten.

Därför har han drivit arbetet med att skapa ett stort presidium som innefattar prefekterna från de åtta största institutionerna inom fakulteten. Genom att många prefekter deltar i presidiet ökar förutsättningarna för ett mer verksamhetsnära ledningsarbete, menar Torbjörn von Schantz. Han konstaterar att prefekterna är de nyckelpersoner som bäst känner varje institutions förhållanden och förutsättningar.

DESSUTOM KAN PREFEKTJOBBET vara ganska ensamt, anser Torbjörn von Schantz. Genom presidiets mötesplats kan prefekterna stötta varandra bättre i svåra situationer. Ytterligare en fördel med den nya strukturen är, enligt von Schantz, att den interna informationen får bättre möjlighet att nå fram. Prefekterna är nyckelpersoner även i detta sammanhang, det vill säga i kommunikationen mellan fakultetens ledning och de anställda på institutionerna, menar han.

– Och även om man inte tycker lika i ett visst ärende så vet man hur diskussionerna har gått i presidiet och kan förklara argumenten bakom ett visst beslut, säger Torbjörn von Schantz.

HAN SER INTE DET som något problem att ledningsgruppen blir större i antal personer. En annan farhåga har han däremot grubblat mer kring, nämligen den att prefekterna nu blir ytterligare hårt belastade i tid genom deltagandet vid ledningsmötena. Därför har även ett litet presidium skapats. Det lilla presidiet består av en kärntrupp av dekan, prodekaner samt representanter för studenter och doktorander. Dessa personer hanterar alla mindre och rutinmässiga ärenden så att stora presidiet kan koncentrera sig på större ärenden av mer strategiskt viktig karaktär. Lilla presidiets kärntrupp ingår även i stora presidiet.

LENA BJÖRK BLIXT

Forskningsdebatt om reger

Både fri och

FORSKNINGSPOLITIK. – Jag anser att det är helt OK att näringsliv och politiker efterfrågar och vill påverka inriktningen av universitetens forskning, sa rektor Per Eriksson vid en forskningsdebatt i Palaestra strax före sin högtidliga installation. Men han la genast till ett viktigt villkor:

– Den fristående, nyfikenhetsstyrda forskning ska alltid inta en stor plats vid universiteten!

Forskningsdebattens tema var regeringspartiernas satsning på 25 strategiska områden inom framför allt medicin, teknik och klimatforskning, som får ett nytt permanent anslag på sammanlagt 1,8 miljarder kronor om året (se sidan 7).

De här strategiska satsningarna har mött en hel del kritik. Politisk toppstyrning… ett sätt att fösa in forskningen i kommersiella fållor… risk för att utarma grundforskningen och missa oväntade nya insikter, säger kritikerna. Den kritiken lyste dock med sin frånvaro i Palaestradebatten, vars nio deltagare snabbt enades om att det är bra med både strategiska, behovsstyrda satsningar och fri, nyfikenhetsstyrd forskning.

FÖRE DEBATTEN höll Per Eriksson sitt inlednings- och välkomsttal. Han började med att konstatera att svenska universitet internationellt sett får stora statliga forskningsanslag. Ett skäl är att Sverige inte har några stora forskningsinstitut. Institutens ofta behovsinriktade forskning äger här rum inom universiteten, till skillnad från i t.ex. Finland.

I Finland ger staten också stora summor i konkurrensutsatta forskningsmedel till företagen. I USA ger staten mycket stora försvarsrelaterade anslag till både universitet, institut och företag. Man har dessutom ofta ”dual use”-principen inbyggd i olika forskningsprogram, dvs.

ingens strategiska satsningar

riktad forskning behövs

Delar av debattpanelen: Lena Gustafsson från Vinnova, Harriet Wallberg-Henriksson från KI, Anna Ekström från Saco, Marie Granlund från (s) och Pär Omling från VR.

att resultaten ska kunna användas i både civila och militära sammanhang. Något liknande kan tänkas vara på väg även i Europa.

– Tyvärr gör nog världsläget att den försvarsanknutna forskningen, där universiteten och instituten samarbetar med säkerhets- och elektronikindustrin, kommer att öka även här, sa han.

DEBATTEN BÖRJADE sedan med ett löfte från statssekreteraren och f.d. universitetsdirektören vid LU, Peter Honeth, att regeringen inte ska lägga sig i fördelningen av de nya strategiska pengarna.

– FAS, Formas, Vinnova och Vetenskapsrådet VR har fått ansvar för att fördela pengarna enligt vetenskapliga kvalitetsprinciper inom ramarna för propositionens tankegångar. Så länge de följer propositionen kan jag säga att regeringen med största sannolikhet inte kommer att ha synpunkter på fördelningen, sa han.

– Den strategiska satsningen behövs eftersom den internationella konkurrensen hårdnar, menade Peter Honeth. Andra länder gör strategiska kraftsamlingar, och då måste även Sverige göra det för att hänga med. Med en känga åt forskningsråden påpekade han att dessa, med VR i spetsen, ägnat sig för lite åt gemensamma strategiska satsningar så att regeringen nu i stället fått ta initiativet.

Men VR har visst prioriterat inom ramarna för sina uppgifter, replikerade generaldirektör Pär Omling från VR. Han pekade bl.a. på riktade anslag till infrastruktur, registerforskning och biologisk mångfald.

– Det har däremot aldrig legat i våra instruktioner att göra den typ av prioriteringar som regeringen nu gjort, sa han.

Att man från politikerhåll vill vara med och styra forskningens inriktning har Pär Omling sett också på internationell nivå. Sådana framstötar lär bara komma att öka, trodde han.

– Vår uppgift blir att se till att det görs på ett vetenskapligt förnuftigt sätt!

En risk med en ökade politisk styrning är, menade Pär Omling, att den kan öppna dörren för lokalpolitiska reaktioner. Om Lund skulle få både ESS och MAX IV och dessutom god utdelning ur de nya strategiska forskningsanslagen, så kan det leda till kraftig mot-lobbying från politiker från andra högskoleorter.

Saco-ordföranden Anna Ekström undrade lite spydigt, med adress till Peter Honeth, om VR gjort ett sådant kanonjobb med anslagen till humaniora och samhällsvetenskap att dessa nu klarar sig bra utan att ingå i de strategiska områdena. Hon tyckte också att näringslivet borde vara bättre på att anställa personer med doktorsexamen, även humanister och samhällsvetare.

– Under sin doktorandtid har de lärt sig att självständigt driva projekt, att hämta in stora mängder information, att leverera material i tid och även att lobba och fajtas för sin sak i korridorerna. Det är värdefulla förmågor, menade hon.

PETER HONETH återfick till slut ordet för att, som han sa, avveckla ett antal myter.

– Det är en myt att regeringen suttit och tyckt till i formuleringen av de strategiska områdena. Urvalet bygger på många olika bedömningar, bl.a. från VR. Det är också en myt att områdena är smala. Det ska tvärtom kunna ge rum för både tillämpad och nyfikenhetsstyrd forskning. De ska inte heller vara ämnesmässigt smala, utan kan även omfatta t.ex. humaniora och samhällsvetenskap, hävdade han.

TEXT: INGELA BJÖRCK
FOTO: GUNNAR MENANDER

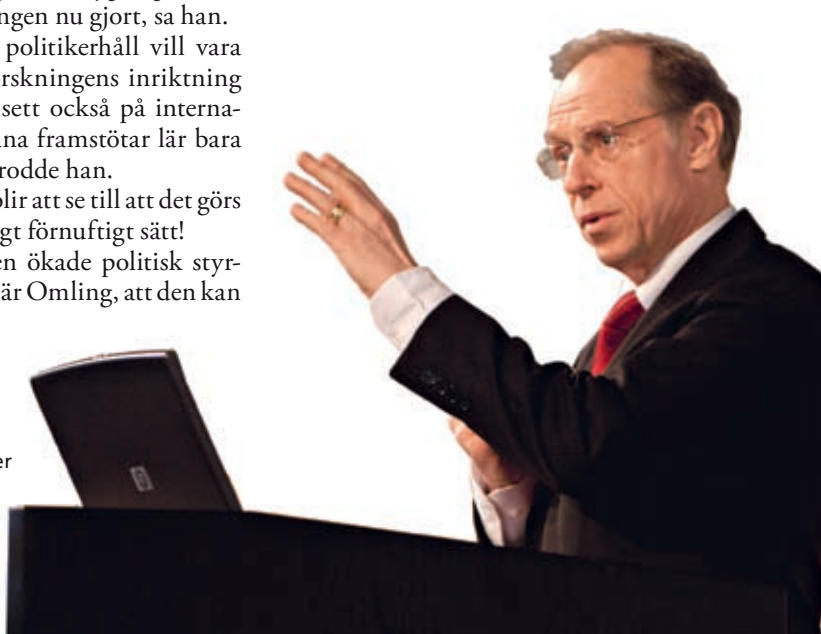

Rektor Per Eriksson befarade att den försvarsanknutna forskningen kommer att öka även i Sverige.

Vicerektorer på plats

UNIVERSITETSLEDNINGEN. Lunds universitet förstärker sin ledning med tre nya vicerektorer. Det är Sven Strömqvist, Ingalill Rahm Hallberg och Carl Borrebaeck som i nämnd ordning har särskilt ansvar för forskning, ledarskap/lärarskap/medarbetarskap och innovationer. Prorektor Eva Åkesson kommer förutom att vara ställföreträdande rektor även ha ansvar för utbildningsfrågorna.

Sven Strömqvist, vicerektor med särskilt ansvar för forskning

▶ – Jag vill bland annat förbättra forskningsinfrastrukturen vid universitetet och göra den mer tillgänglig för våra forskare. En annan viktig fråga handlar om samfinansiering. Det blir allt vanligare att externa finansiärer inte vill stå för OH-kostnader och detta är ett problem som måste lösas. En tredje viktig fråga är forskarnas arbetsförhållanden. Jag tror att universitetet har mycket att vinna på att göra det lättare för forskningspersonal att röra sig över fakultetsgränserna, säger Sven Strömqvist.

Han är professor i lingvistik och kom till Lund från Göteborgs universitet 1999. Han har varit dekan för humanistiska fakulteten och projektledare när universitetets Språk- och Litteraturcentrum inrättades. Idag är han chef för Humanistlaboratoriet – ett tvärvetenskapligt labb för forskning om kultur, kommunikation och kognition. Han är vice ordförande i Wallenberg Global Learning Network som är ett samarbete mellan Stanford University och svenska lärosäten.

Ingalill Rahm Hallberg, vicerektor med särskilt ansvar för ledarskap/lärarskap/medarbetarskap

▶ – Universitetet har stora utvecklingsmöjligheter när det gäller ledarskap. Särskilt ledarskapet i starka miljöer och prefektrollen behöver utvecklas inte minst med tanke på att vi får allt fler storinstitutioner. Sedan vill jag göra något åt det stora antalet visstidsanställningar som jag tror är förödande. Man kan knappast begära att en människa som hankar sig fram på olika korta förordnanden ska identifiera sig med universitetet, säger Ingalill Rahm Hallberg.

Hon är professor i vårdvetenskap, disputerade vid Umeå universitet och har varit professor i Lund sedan 1997. Innan hon påbörjade sin akademiska karriär arbetade hon som sjuksköterska och hon är idag ordförande i Region Skånes etiska råd. Hon är chef för Vårdalinstitutet som är en av universitetets starka forskningsmiljöer och som inriktar sin forskning mot vård och omsorg. Hon har tidigare varit prodekan vid Medicinska fakulteten.

Carl Borrebaeck, vicerektor med särskilt ansvar för innovationer

▶ – Jag tycker att universitetets innovationssystem är svåröverskådligt och ser det som en av mina viktigaste uppgifter att göra det enklare så att forskarna vet vart de ska vända sig för att få en snabb och effektiv hjälp med att kommersialisera sin forskning, säger Carl Borrebaeck.

Han är professor i immunteknologi, disputerade i Lund 1979 och leder idag CreateHealth. Det är ett centrum inom Lunds universitet som spänner över flera fakulteter med inriktning på translationell cancerforskning. Han har varit styrelseordförande för Innovationsbron Syd och Forskarpatent under flera år, samt själv deltagit i innovations-processen från akademin till företagsbildande. Han är permanent ledamot i den Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien.

Samtliga vicerektorer kommer att kombinera sina nya uppdrag med sina ordinarie tjänster.

TEXT: ULRIKA OREDSSON
FOTO: KENNET RUONA

Barbro har servat sju rektorer

TROTJÄNARE. Efter närmare sju rektorer och fyrtio år vid Lunds universitet går rektorssekreteraren Barbro Mårtensson i avtalspension.

– Jag har alltid tyckt om att gå till jobbet, men nu ska det bli skönt att inte längre vara rektorsämbetets ansikte utåt.

Rektorerna har kommit och gått, men Barbro Mårtensson har bestått. Nu är det dock dags för henne att lämna sin plats som "dörrvakt" utanför rektors rum. FOTO: ULRIKA OREDSSON

Barbro Mårtensson kom från Tranås till Lund som 20-åring. Hon hade då avslutat en ett-årig sekreterarutbildning och fick ett jobb på den juridiska sektionen som det hette på den tiden. Planerna var att jobba något år och sedan studera språk, först tyska.

DET BÖRJADE som korta inhopp under semestrar, men under Sven Johanssons rektorstid i början på 1970-talet blev hon rektors sekreterare. Sedan dess har hon i nämnd ordning även servat Carl-Gustaf Andrén, Nils Stjernqvist, Håkan Westling, Boel Flodgren, Göran Bexell och nu sist Per Eriksson i en kort övergångsperiod.

– Jag har många gånger tänkt att nu måste jag sluta, men så har det kommit en ny rektor och så har jag känt att personkemin stämt och det har känts roligt att fortsätta, säger Barbro Mårtensson. Alla rektorer har varit underbara, humoristiska och snälla människor.

PÅ FRÅGAN om hur hennes tjänst har förändrats under de fyrtio år som gått så svarar hon att själva sekreteraryrket inte har ändrat sig; det handlar om att på bästa sätt serva den högsta chefen och att vara "dörrvakt". Vad som har förändrats i arbetet är i stället datorernas intåg, tekniken och ärendemängden.

På 70-talet var Barbro Mårtensson sekreterare åt både rektor och förvaltningschef, men arbetstempot var ändå mycket lugnare än vad det är idag. Särskilt på senare år tycker hon att tempot har ökat och därför har hon föreslagit vissa förändringar i sin efterträdares tjänst.

– Tjänsten ska bli mer renodlad och uppgifter som protokollföring åt universitetsstyrelsen och handhavandet av rektorssammanträdena lyfts bort, säger Barbro Mårtensson.

ANTALET ÄRENDEN som rektor ska ta ställning till har ökat kraftigt sedan hon började sin tjänst. Via sin sekreterare får han nu för tiden ta emot ungefär hundra mail om dagen. Hon måste läsa igenom alla och göra en första bedömning av vilka som är brådskande och vilka som kan vänta, vad som är vanlig post och vad som måste besvaras. Det är ett arbete som givetvis kräver total tystnadsplikt och lojalitet.

– Göran Bexell var mycket rak när han började här och ställde frågan om hur han skulle kunna lita på att jag kunde hålla tyst med det som jag fick vetskap om, berättar Barbro Mårtensson. Det var en bra fråga och jag fick klargöra att utan rätt känsla för detta, så kan man inte vara chefssekreterare.

En annan sak som Barbro Mårtensson tycker har förändrats sedan hon började som rektorssekreterare på 70-talet är arbetsklimatet.

– Jag fick gå i en hård skola när jag skulle bli upplärd. Äldre medarbetare satte oss yngre på plats och det hände allt som oftast att vi slutade arbetsdagen i tårar. Den behandlingen skulle ingen tolerera idag.

DEN FÖRSTA MARS börjar Barbro Mårtensson sin avtalspension och hon har en massa planer på vad hon ska göra: läsa italienska, börja sjunga i kör igen, börja arbeta ideellt för någon välgörenhetsorganisation och resa mycket. Tre resor är inbokade: till norra Sverige, en vandring på ön Samos och en rundresa i Sydafrika.

– Men jag känner absolut inget behov av att ha en fylld vardag. Jag vill bara ta vara på det äldre vuxenlivet tillsammans med min man som redan har gått i pension.

ULRIKA OREDSSON

Staffan Svensson i pension med flaggan i topp

Lyckat rehab-arbete har minskat de långa sjukskrivningarna

PERSONALFRÅGOR. Antalet långa sjukskrivningar vid LU har aldrig varit så få som nu – ett resultat av ett målmedvetet arbete med rehabilitering under flera år. Så när personalchef Staffan Svensson nu går i pension efter drygt tjugo år vid Lunds universitet – gör han det med flaggan i topp.

Staffan Svensson börjar nu trappa ner inför pensioneringen. FOTO: GUNNAR MENANDER

Han berättar att en konsultfirma ringde honom härförleden och erbjöd ett rehabiliteringsprogram som skulle garantera ett sjukskrivningstal på under fyra procent.

– Ha, det var länge sedan vi passerade det, säger Staffan Svensson belåtet. För 2008 var siffran 2,68 procent vilket är ytterligare en procent lägre än exempelvis 2005.

STAFFAN SVENSSON har koll på siffror och statistik. Han vet precis på vilken fakultet en viss yrkeskategori har problem och för det mesta vet han också varför. Han är väl insatt i de enskilda fallen och har ett utvecklat samarbete med Försäkringskassan.

– En vanlig orsak till långa sjukskrivningar är dåligt ledarskap, berättar han, men väldigt ofta är orsaken besvärliga saker som har inträffat i privatlivet. I bägge fallen är arbetsgivarens skyldighet att hjälpa den anställde tillbaka reglerat i lagstiftningen.

– Arbetsträning i mindre grupper med personer som har samma diagnos har visat sig vara väldigt framgångsrikt, säger Staffan Svensson, som dock tycker att många läkare är alltför snabba med att sjukskriva sina patienter.

Under hans tjugo år har universitetet genomgått stora förändringar. Inte mycket återstår av den tiden då akademikerna gjorde lite som de ville när de ville. Och nästan alla har drabbats av tuffa sparpaket.

– Det är förändringar på gott och ont, tycker Staffan Svensson som är en vän av ordning och reda. För visst är det bra att studenterna får den service och det bemötande som de är berättigade till. De har ju tagit lån för sin studietid. Men sen är det ju inte så roligt att säga upp en massa människor eller placera om dem.

Han har centraliserat en hel del när det gäller administrationen och det tycker han är bra. Ensamma administratörer ute i organisationen med dålig möjlighet till kompetensutveckling tycker han inte är bra. Och ibland har han höjt på ögonbrynen när det gäller den, enligt honom, alltför decentraliserade personalrekryteringen.

– Jag kan ha köpt ut en person med samarbetsproblem på en institution och så efter ett tag dyker samma person upp på en annan institution…

En annan central roll för personalchefen är förhandlarens. Det har blivit oräkneliga löneförhandlingar under årens lopp – och dessa har han inte alls haft något emot. Kanske för att det är arbetsgivaren som ändå har sista ordet – eller?

– Visserligen, men det är viktigt att hålla sig vän med facket. De kan annars ställa till mycket problem för en – exempelvis genom att begära centrala förhandlingar.

STAFFAN SVENSSON har kanske inte gjort sig känd för sin diplomati, men han tycker att det har gått bra att komma överens och menar att det handlar om ömsesidig respekt. Samma sak gäller de förvaltningschefer som han har haft över sig och den personal på sin egen enhet som han har haft under sig.

– Jag har bra personal, fastslår han. Det är många som varit här länge och kan sina saker.

Staffan Svensson har alltid trivts mycket bra vid universitetet. Han är bagarsonen från Södra Sandby som utbildade

sig till socionom och som dessutom arbetat som fritidspolitiker (m) under många år. När han kom till först LTH 1988 så lämnade han ett jobb inom Försäkringskassan som sektionschef för Rosengård. Dessförinnan jobbade han inom socialvården med bl.a. tunga fall som omhändertagande och han upplevde mycket kriminalitet och missbruk.

– Här är ju folk vänliga och trevliga mot varandra, säger han som en jämförelse.

HAN HAR VARIT PERSONALCHEF i tretton år och trappar ner lite successivt nu under våren. Den 5 mars kommer hans efterträdare (se rutan nedan) men det är Staffan Svensson som ska sköta även denna omgångs löneförhandling som startar nu i februari. Fram till den 1 juni ska han sedan jobba för ESS-sekretariatet och hjälpa dem med rekrytering och personalfrågor. Och sen pensioneras han vid 65 års ålder – vad händer då?

– Ja, folk drar i mig från alla håll, säger han lite hemlighetsfullt – men avslöjar i alla fall att det nog kan tänkas bli mer av det politiska arbetet framöver.

Men inte i Lunds kommun utan i Trelleborg. För snart går flyttlasset från lägenheten i Lund till sommarhuset i Beddingestrand som nu blir året-runt-bostad. Där är det dessutom nära till golfbanan.

MARIA LINDH

Nils Hellman ny personalchef

Ny personalchef för Lunds universitet blir Nils Hellman som närmast kommer från Hässleholms sjukhusorganisation, där han arbetat som personalchef i sju år. Dessförinnan var har personachef i Åstorps kommun, och ännu tidigare förhandlare och systemutvecklare inom Malmöhus läns landsting. Nils Hellman är socionom i botten och börjar sin nya tjänst vid LU den 5 mars.

Arbetsrätt nytt ämne för professur

ARBETSRÄTT. Birgitta Nyström tillträdde vid årsskiftet en ny eftertraktad professur i arbetsrätt som ger henne möjlighet att forska på heltid i sex år. Arbetarnas inflytande i transnationella företag och arbetsrätt i de gamla östländerna är frågor som intresserar henne.

Birgitta Nyström, ny professor i arbetsrätt.
FOTO: ULRIKA OREDSSON

När svensk forskning inom arbetsrätt utvärderades för några år sedan kom man fram till att den höll hög klass, men att det fanns ett skriande behov av fler forskare. Så i samband med att Arbetslivsinstitutet lades ner för snart två år sedan gjorde Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap slag i saken och inrättade en ny professur i europeisk arbetsrätt, den som Birgitta Nyström nu tillträtt.

– Synen på hur arbetsrätten ska regleras skiljer sig mycket mellan olika europeiska länder, säger Birgitta Nyström.

– Medan man i Norden och Tyskland menar att staten inte ska lägga sig i utan allt ska regleras mellan arbetsmarknadens parter, så hävdar syd- och centraleuropéer att det måste finnas myndigheter som ser till att det inte sker någon rovdrift på arbetskraften. Detta skulle aldrig falla oss nordeuropéer in eftersom vi har två starka och ansvarsfulla parter som sköter förhandlingarna.

FRÅGAN OM arbetsmarknadens parter kan reglera arbetsmarknaden utan statlig inblandning blev högaktuell i Sverige i och med det så kallade Laval-målet. Målet diskuteras just nu flitigt bland arbetsrättsjurister då det inte gick att tvinga byggarbetarna i det lettiska företaget Laval att sluta svenska kollektivavtal.

– EG-domstolens beslut var oväntat, men det får inte särskilt stora konsekvenser i Sverige eftersom det stora fler-talet utländska arbetare inte kommer på kontrakt från andra företag, säger Birgitta Nyström. Dessutom innebär EU att det kommer att ske en automatisk utjämning av inkomsterna inom unionen, så i det långa loppet utgör inte konkurrens från EU-länder med lägre löner något större hot för svenska arbetstagare.

I DET NÄRMASTE vill Birgitta Nyström forska om arbetstagarnas inflytande i transnationella företag. Hon är också intresserad av att studera de arbetsrättsliga systemen i de gamla östländerna. I öst ser man, enligt Birgitta Nyström, med stor misstänksamhet på de gamla fackföreningarna som ofta anses vara lierade med de gamla kommunistpartierna.

Under sina sex år som prodekan vid Juridiska fakulteten har Birgitta Nyström fått ägna sig åt mycket administrativt arbete. Nu ser hon fram emot att forska på heltid.

– Det finns alldeles för lite forskning inom juridik, säger hon. Våra studenter sugs snabbt upp av de stora advokatbyråerna där de stora pengarna finns. Tyvärr finns det knappt någon marknad utanför universitetet för de som väljer att gå vidare till forskarutbildningen.

ULRIKA OREDSSON

FOTNOT: Professuren har inriktning mot arbetsrätt inom EU ur ett svenskt och nordiskt perspektiv.

Ny antologi om ledarskap i undervisningen vid LU

Reflektion nyckeln till bra lärarskap och ledarskap

LEDARSKAP. En bra lärare är också en bra ledare – ofta utan att inse det. Det är slutsatsen i en ny antologi med femton exempel från undervisningen vid Lunds universitet.

– Man brukar lyfta fram problem och storslagna framgångssagor men inte den vardagspraktik som bara fungerar. Många lärare var förvånade när vi bad dem beskriva hur de jobbar.

Det berättar Elin Bommenel och Malin Irhammar vid universitetets pedagogiska utvecklingsenhet CED. De är redaktörer för ”Osynligt och självklart?” – en antologi om ledarskap i undervisning och lärande vid Lunds universitet.

Elin Bommenel står för de sammanfattande texterna, medan de femton goda exemplen är skrivna av lärare och studenter.

– Pedagogisk utveckling behöver inte handla om att uppfinna något nytt. Att som lärare bli medveten om vad man faktiskt gör gynnar studenterna och hjälper en själv att reflektera, säger Malin Irhammar.

Hon är chef för CED och har lett projektet ”Lärarskap och ledarskap” på uppdrag av förre rektorn Göran Bexell.

DET ÄR ETT BRETT SPEKTRUM exempel som levereras i antologin – från doktorandutbildningen på reglerteknik till hur man tränar studenter i ledarskap genom att låta dem bli mentorer.

Studenten Anna Karlsson som pluggar på Technology Management skriver: ”Jag gillar inte uttryck som ’man lär av sina misstag’. Varför skulle man automatiskt lära av sina misstag?”. Det är en tanke som kunde beskriva hela antologin. Budskapet är att det inte är misstagen som är grunden för lärandet, utan reflektion över det man gör.

Att som lärare utgå från sin egen och sina studenters erfarenhet är ett exempel på vad Elin Bommenel kallar ”förankringsledarskap”. Förankringsledarskap är den enda typ av ledarskap som fungerar inom universitetsorganisationen som helhet, menar hon.

– Vi vet allt om ledarskap vid Lunds universitet, det är inte där skon klämmer. Problemet är att vi inte kan följa!

Forskning visar att forskare och lärare är utpräglade individualister. De jämförs med katter eller solister och drivs av ett kall. Deras kritiskt granskande hållning uttrycks i en olydnadskultur och ovilja att följa auktoriteter.

Betyder det att forskare inte vill ha ledning? Nej, de vill faktiskt bli aktivt ledda, visar forskningen också. Dock föredrar de stödjande ledare, sådana som ofta förhör sig om utvecklingen och ger kompetenta råd, men sällan direkt styr arbetet.

ALLDELES TYDLIG är dock inte bilden, för när forskare vid amerikanska universitet beskriver den gode ledaren så är det den ensamme – manlige – experten, ty-

Elin Bommenel och Malin Irhammar vid universitetets pedagogiska utvecklingsenhet CED är redaktörer för en antologi om ledarskap i undervisning och lärande vid Lunds universitet.
FOTO: BRITTA COLLBERG

rannen, hjälten, politikern eller krigaren som träder fram. Inte den relationsinriktade stödjande ledaren.

– Det visar på en splittring i synen på ledarskapet. Och om vi lärare själva inte är riktigt säkra på vilken slags ledare vi vill ha, är det inte så konstigt att vi inte vet hur vi vill leda våra studenter, säger Elin Bommenel.

MEN VÄGEN TILL INSIKT går alltså genom den egna erfarenheten, reflektionen. Och att den verkligen uppmuntras och ges utrymme beror mycket på organisationen och arbetsplatskulturen. Här kommer andra ledare än lärarna in i bilden; det övergripande ledarskap som utövas av prefekter, dekaner och rektorer är nästa område som Elin Bommenel och Malin Irhammar vill utforska.

– Lärarens ledarskap är en tårtbit, men för att ledarskap i undervisningen ska fungera behöver vi utforska hela ”tårtan”, även de som leder lärarna, förklarar Elin Bommenel.

ETT GOTT LEDARSKAP som lärare behöver stöd i ett lärarlag och en långsiktighet i planeringen av kurser och utvärderingar. Det förutsätter styrning på en mer övergripande nivå.

– Vi har flera exempel i boken på hur väl det kan fungera, om det finns en medvetenhet och en bra och öppen kultur, säger Elin Bommenel.

Hon hoppas att exemplen ska inspirera och ge ringar på vattnet. För i dag finns brister.

– Mycket undervisning bedrivs av timanställda utan anställningstrygghet. De lägger ner ett stort arbete på att göra bra kurser, men får inte chansen att följa upp och förbättra dem tillsammans med studenter och kolleger, eftersom de inte vet hur länge de får fortsätta. Det är ett enormt slöseri med mänskliga resurser.

MEN BÄTTRE FRAMFÖRHÅLLNING är viktig också för de fast anställda lärarna.

– Det är först när lärarna själva inser vad de behöver och ställer krav på ett ledarskap och en organisation som stödjer undervisning och lärande, som saker kommer att förändras. Då kan vi gå längre än till den briljanta föreläsningen och utveckla undervisningsformer som gör att studenterna kommer ihåg vad de har lärt sig.

BRITTA COLLBERG

FOTNOT: Antologin ”Osynligt och självklart?” går att ladda ner som pdf från www.ced.lu.se Det går också att beställa den tryckta boken. Elin Bommenel och Malin Irhammar deltar gärna i seminarier eller workshops på avdelningar och institutioner som vill fördjupa sig i ledarskap-lärarskap inom sina respektive ämnen.

Fyra påståenden om lärarskap och ledarskap

▶ Läraren-ledaren är en nyckelperson som ansvarar för strukturen i undervisningen. Om inte läraren tar det ansvaret faller det på studenterna.

▶ Läraren-ledaren är en strateg som kopplar studenternas aktiviteter till lärandemålen, skapar mening och en kultur som främjar arbetet för att uppnå målen.

▶ Studenter samarbetar mycket. Det kräver riktlinjer, förhandlingar och konfliktlösningar. Det är läraren-ledarens ansvar att hantera konflikterna, men inte att lösa dem.

▶ Relationen mellan lärare och studenter är ömsesidig. Det är viktigt att inte bara studenternas behov tillgodoses. Läraren måste uppfatta sitt arbete som möjligt och tillfredställande.

Ur antologin ”Osynligt och självklart?”

Lund populärast bland utländska studenter – igen

UTBILDNING. Drygt 27.000 studenter har sökt till Lunds universitets engelskspråkiga masterutbildningar. Det innebär en 23 procentig ökning från i fjol och en fortsatt tätplats som landets populäraste masteruniversitet.

– Det är väldigt roligt att universitetet är så attraktivt och har ett så gott rykte både bland svenska och internationella studenter, säger prorektor Eva Åkesson.

Näst efter Lund har KTH mest ansökningar till sina masterutbildningar och därefter följer universiteten i Stockholm, Linköping och Uppsala.

Den mest eftertraktade utbildningen i Lund, med över 2000 sökanden, är International Marketing and Brand Management. Även utbildningarna Wireless Communication, Human Rights och Development Studies har högt söktryck.

Bland de studenter som vill läsa Lunds engelskspråkiga masterutbildningar dominerar pakistanier, nigerianer, kineser och indier.

Lundageolog på världens största vetenskapskonferens

FORSKNINGSINFORMATION. Lundaforskaren Daniel Conley var en av de inbjudna talarna vid den nyligen avslutade AAAS-konferensen i Chicago i USA. Biogeokemisten Daniel Conley höll föredrag utifrån sin forskning om tillståndet i Östersjön vad gäller problemen med syrebrist. Conley är sedan två år tillbaka gästprofessor på heltid vid Geologiska institutionen.

AAAS är världens största vetenskapskonferens som årligen samlar flera tusen forskare, journalister och beslutsfattare i ett tvärvetenskapligt idéutbyte där spjutspetsforskning presenteras. Bakom AAAS står det amerikanska vetenskapssamfundet.

Orangutanghannen Naong deltar gärna i forskarnas experiment.
FOTO: MATHIAS OSVATH

KUSINEN FRÅN FURUVIK

Mathias Osvath och Tomas Persson har sällan mött sina studieobjekt utan galler eller glasrutor mellan sig. Ändå är de nära bekanta.

– Jag känner nog aporna bättre än jag känner vissa av mina kollegor. Med ett ögonkast kan jag se hur de mår, och det kan jag inte med kollegorna, säger Mathias Osvath.

När de båda kognitionsvetarna och LUM kommer in i schimpanshuset blir ledarhannen Santino märkbart störd – han ser genast att det är en främling med i gruppen. Det är ovanligt nu när det är vinterstängt på Furuviks djurpark utanför Gävle, platsen för Lunds universitets nya primatforskningsstation.

För att visa sitt missnöje börjar Santino bullersamt skyffla runt en pappkartong på golvet. Som en ilsken, krumböjd städare hasar han fram och tillbaka med kartongen.

HONORNA OCH UNGARNA är mer välvilligt inställda, och en unge daskar till glasrutan med handen för att hälsa på mig. Men Santino verkar allt argare, så vi ger oss av innan han låter irritationen gå ut över sin familj.

Schimpanser är inga gulliga mysdjur. De är däremot intelligenta och kan till och med planera i förväg, vilket Mathias Osvath visat i sina studier. De kan t.ex. avstå från en viss godsak (vindruvor) om

de vet att de i stället senare får en ännu godare belöning (nyponsoppa).

I orangutangernas hus sitter den unge hannen Naong stilla på golvet som en stor röd pälshög. Men när Tomas Persson närmar sig börjar han puffa ut träull och pappbitar under gallret. Det är en inbjudan till utbyte: i ersättning vill han ha antingen mat eller någon stimulerande uppgift. Aporna brukar gärna delta i sin del av forskningen, om de inte råkar vara ur humör – i så fall får försöken helt enkelt skjutas upp till nästa dag.

ORANGUTANGHUSET har tre rum där forskarna, beskådade av djurparkens besökare, ska kunna göra sina experiment. I rummens galler går det att sätta in t.ex. pekskärmar eller lådor där saker kan läggas in till aporna. Ett observationstorn med utsikt över orangutangernas och gibbonernas uteplatser har nyss blivit klart, och snart ska även schimpanshuset få glasade rum med insyn för publiken.

– Vi utför ”tredje uppgiften” på två sätt – både som forskningsinformation till allmänheten och som samarbete med näringslivet, säger Mathias Osvath.

Han ser samarbetet med djurparken som lyckosamt för alla parter. Furuvik har fått ett fint dragplåster, forskarna en högmodern forskningsanläggning, och Lunds universitet en chans att visa upp sig inför 250.000 djurparksbesökare per år.

DET FINNS INTE MÅNGA anläggningar i världen med avancerad forskning på människoapor. Ledarna för två av de främsta har skrivit varsitt ”Letter of Support” som LU-forskarna kan använda när de söker pengar.

– Vi är ju egentligen konkurrenter. Men samtidigt finns det så få forskare inom det här området – och få apor också, man känner till nästan alla till namnet – att vi skulle kunna vara mycket fler än idag, säger Mathias Osvath.

KOGNITIONSFORSKARNAS VISION är att anläggningen i Furuvik om några år har växt till en livaktig miljö med både masterstudenter, doktorander och postdocforskare. Målet är att studera vilka förmågor som vi delar respektive inte delar med aporna, vilket ger ledtrådar till tänkandets utveckling.

En förmåga som vi delar med både schimpanser och orangutanger bör ha funnits redan hos vår senaste gemensamma förfader för mer än 14 miljoner år sedan. Finns den hos schimpanserna och hos oss men inte hos orangutangerna har den tillkommit senare, dock innan vi och schimpanserna skilde oss åt för cirka 6 miljoner år sedan.

”Målet är att studera vilka förmågor som vi delar respektive inte delar med aporna, vilket ger ledtrådar till tänkandets utveckling.”

BÅDE SVENSKA OCH INTERNATIONELLA medier har varit så intresserade av forskningen att kognitionsvetarna haft svårt att få arbeta i fred i Furuvik. Och mediernas läsare/tittare har också varit intresserade.

– Jag har fått många mejl och läst många bloggtexter om de existentiella reflektioner våra studier gett upphov till. Det är fantastiskt att de experiment vi gjort här bland urin, sågspån och aplukt kunnat påverka hur människor världen runt ser på sitt tänkande och sin plats i naturen, säger Mathias Osvath. Att han samtidigt retat upp kreationister och blivit uthängd på en av rörelsens främsta webbplatser tar han med största ro.

INGELA BJÖRCK

Tomas Persson i samtal med orangutangen Naong. FOTO: MATHIAS OSVATH

Ledarapan Santino, en kraftfull alfahanne. FOTO: MATHIAS OSVATH

Apstudierna är ett verktyg för att titta bakåt i tiden på tänkandets utveckling, menar Mathias Osvath. FOTO: INGELA BJÖRCK

Nyss granskades all forskning vid Lunds universitet av internationella experter – RQ08. Nu diskuteras att låta all utbildning gå igenom en liknande utvärdering kanske redan nästa år – en Education Quality Assurance – EQ10.

Men dessförinnan kommer Högskoleverkets bedömargrupp till Lund för att granska hur universitetet som helhet arbetar med att främja kvalitet i utbildningen.

I en artikelserie ska LUM titta närmare på några vanliga begrepp inom akademisk utbildning i dag. Vi börjar med ”kvalitet” och går på kvalitetsseminarium i Gamla biskopshuset.

KRITISKA VÄNNER BÄSTA KOMPISARNA

när kvalitetsarbetet ska bedömas

Säg att lokaltidningen avslöjar en utbildningsskandal vid en av Lunds universitets institutioner. Hur reagerar universitetet? Vem har det ytterstа ansvaret?

Frågan kastas ut i seminarierummet och en kort stund är det tyst.

Men prorektor Eva Åkesson viftar med handen och rektor Per Eriksson reser sig.

– Jag har ansvaret. Och tycker dessutom att kritik är bra. Att tidningen tar upp problemen ger oss chansen att göra något åt dem.

Seminariet högst upp i Gamla biskopshuset är ett led i förberedelserna inför Högskoleverkets granskning av Lunds universitet senare i vår (se ruta). Deltagarna diskuterar utkastet till en text som beskriver kvalitetsarbetet inom utbildningen. Texten ska skickas till Högskoleverket och ingå i underlaget för granskningen.

DET ÄR INTE FÖRSTA GÅNGEN HSV utvärderar lärosäten som helhet, senast var för åtta år sedan. Vad är annorlunda den här gången?

– Massor, säger Åsa Lindberg-Sand som leder arbetsgruppen som skrivit utkastet.

Världen har förändrats. Lärosätena framstår alltmer som viktiga, självständiga aktörer – internationellt och nationellt. Det är helheten Lunds universitet som lockar flest masterstudenter i Sverige, som sluter internationella avtal, som erövrat flest Linnébidrag och som är en tung part i arbetet med att få ESS till Lund.

– Det är följdriktigt att HSV nu börjar utvärdera hela lärosäten igen.

Kritiska vänner fr.v.: Judyth Sachs, Macquarie University, Sydney, Simon van Heyningen, University of Edinburgh, Hanne Smidt, från European University Association och Bengt-Ove Boström, Göteborgs universitet.

Åsa Lindberg-Sand leder arbetsgruppen som skrivit utkastet till självvärdering.

Dessutom kan HSVs utvärderingar komma att väga tungt när resurser fördelas framöver. Exakt hur tungt är det ingen som vet. Inte heller om det blir hela lärosätesutvärderingar eller bara ämnes- och programgranskningar som kommer att vägas in. Utvärderingskriterierna håller också på att ses över – efter kritik från bland andra Lunds universitet som protesterat genom universitets- och högskoleförbundet SUHF. Exakt hur kopplingen mellan utvärderingar och anslag ska se ut är också oklart, men regeringen har hur som helst planer på att konkurrensutsätta anslagen till utbildning ungefär som man redan gör till forskning. Inga anslag ska betalas ut med samma automatik som i dag.

MOT BAKGRUND AV de här förändringarna och nya signalerna har kvalitetsarbete och utvärderingar alltså fått en mer central roll. Det är därför Lunds universitet lägger extra krut på att förbereda granskningen och att – i förväg – ta reda på om man lyckas med den självvärdering som HSV begärt in.

Fyra ”kritiska vänner” från olika delar av världen har nämligen bjudits in att granska utkastet. Nu sitter de bänkade i Gamla biskopshuset framför ett trettiotal seminariedeltagare från områden, studentkårer och universitetsledning. ▶

Körschema för HSVs utvärdering av Lunds universitet

▶ **HÖSTEN 2008:**
En arbetsgrupp, som utses av universitetets utvecklingsråd, skriver ihop ett utkast till självvärdering av universitetets samlade kvalitetsarbete i utbildningen. Till det läggs fakultetsområdenas beskrivningar.

Sex institutioner väljs strax före jul ut som fördjupningsmiljöer av HSV, vissa på förslag från universitetet: Masterprogrammet i mänskliga rättigheter, latinämnet, Geologiska institutionen, civilingenjörsprogrammet i maskinteknik, Företagsekonomiska institutionen, utbildningsprogrammet i sjukgymnastik.

Samtliga gör en självvärdering och beskriver sitt kvalitetsarbete.

▶ **VÅREN 2009:**
Januari: Fyra inbjudna experter granskar LUs utkast på ett seminarium i Lund (se artikel).

Januari–februari: Utkastet nöts och blöts i olika fora och skrivs om.

1 mars: Självvärderingen skickas till Högskoleverket.

25–29 maj: Högskoleverkets bedömargrupp besöker Lunds universitet och träffar universitetsledning, dekaner, studentkårer, sektionschefer samt lärare och studenter från de sex fördjupningsmiljöerna.

▶ **HÖSTEN 2009:**
HSV publicerar en rapport där kvalitetsarbetet betygssätts i en tregradig skala.

Vad är kvalitet i utbildningen för dig?

Eva Frisendahl, vice ordförande i Lunds universitets studentkårer, LUS:
– Utbildningskvalitet för mig är utbildning där studenten får minst 15 timmars kontakttid i veckan. Vi får många olika och genomtänkta pedagogiska metoder och examinationsformer och alla nödvändiga perspektiv, så att vi blir analyserande, kunniga, anställningsbara och utvecklande av både oss själva och samhället.

– Överlag lever universitetets utbildningar inte upp till alla de här kraven på kvalitet. Om man är duktig på anställningsbarhet, så missar man ofta det här med den bredare bildningen och kompetensen. Det är sällan en utbildning prickar in alla kvaliteter på en gång.

Cajsa Sjöberg, universitetslektor och studievägledare i latin, som är en av fördjupningsmiljöerna i HSVs granskning:
– För latinämnets del handlar kvalitet dels om pedagogisk förnyelse, dels om att hitta vår plats i relation till andra ämnen. Vi har reflekterat över latinets möjliga utveckling i förhållande till studenternas behov. Med moderna marknadsföringstermer så har vi analyserat vår målgrupp och anpassat vår vara efter det! Det handlar om sunt förnuft och om kommunikation – med studenter och med andra ämnen. De första fyra terminerna har vi lagt över utbildningen på halvfart. I kombination med att kurserna ges på sena eftermiddagar kan studenter, som läser andra ämnen på heltid, läsa latin utan att det krockar med deras ordinarie schema. Genom vårt utvecklingsarbete inom latinets grundutbildning har vi idag fler studenter och bättre genomströmning än tidigare.

Kritiska vännen Judyth Sachs leder en gruppdiskussion med Eivor Terne, Olle Söderman, Per Ahlberg och Allan Malm.

"Om det tydligt framgår vad ni är bra på, så har ni också råd att visa era brister, och det ger trovärdighet"

Två saker är uppenbara: de kritiska vännerna är imponerade av Lunds universitet, men inte av texten som beskriver kvalitetsarbetet. Den ger ingen bra bild av utbildningen, inga övertygande exempel på att LU verkligen jobbar systematiskt med att pröva kvaliteten och utveckla undervisningen, tycker de. Dokumentet spretar, fakulteternas beskrivningar får dem att framstå som isolerade från varandra – vilket de kanske inte är.

SAMVERKAN över fakultets- och ämnesgränser är Lunds styrka – som t.ex. att medicinare och teologer ger kurser ihop, det är bra och måste synas, säger Simon van Heyningen, biokemist från universitetet i Edinburgh.

Studenterna nämns för sent i texten och internationaliseringen behöver lyftas fram mer, tycker Hanne Smidt, från European University Association. Och professor Judyth Sachs, Macquarie university utanför Sydney, efterlyser mer fakta.

– Ni kan inte bara skriva att det finns ett Arbetslivscentrum. Ni måste också säga vad det har gett!

– Lunds universitet är verkligen framstående, ni har anledning att vara stolta. Och om det tydligt framgår vad ni är bra på, så har ni också råd att visa era brister, och det ger trovärdighet, fortsätter Simon van Heyningen.

Sammanfattningsvis bör Lunds universitet samordna sig bättre inåt, för att uppfattas och begripas som en enhet utåt, enligt de kritiska vännerna.

SEMINARIEDELTAGARNA i Biskopshuset ger dem rätt när de trycker på ömma punkter, som t.ex. det otydliga ledarskapet.

– Dekanernas roll och ansvar varie-

rar mellan fakulteterna och behöver bli tydligare, kommenterar prodekanen för HT-området Eva Wiberg.

Kritiske vännen Bengt-Ove Boström, rådgivare till Göteborgs universitets rektor, spinner vidare på den tråden:

– Kvalitetsarbete handlar egentligen om ledarskap och om aktiv resursfördelning. Det gäller att veta hur kvaliteten utvecklar sig och att handla därefter. Över hela världen försöker man få akademiska ledare att förstå denna sin roll och att ta sitt ansvar. Det är en kulturrevolution.

– Kvalitetskulturen är här för att stanna, säger också Judyth Sachs. Universiteten har alltid arbetat för att höja sin kvalitet, men med dagens massutbildning krävs effektivare verktyg. Kvalitetsarbetet behöver systematiseras. Tillvägagångssätt och resultat ska vara offentliga, både för studenternas skull och för regeringarna som finansierar.

– Att arbeta med kvalitet blir på det här viset också ett sätt att binda ihop universitetet – öppna kanaler mellan olika ämnen, fakulteter och beslutsnivåer. Och en chans att visa upp det man är bra på!

CHRISTIAN STRÅHLMAN, ordförande i Lunds Studentkårers utbildningskommitté, vill också ta fasta på möjligheterna.

– Vi ska inte stirra oss blinda på felen. Tänk istället på hur roligt det är att Högskoleverket kommer hit och granskar oss, hur många bra idéer vi redan fått!

Eva Åkesson drev utbildningsfrågorna fram till årsskiftet som vicerektor, och fortsätter med det som prorektor. Hon håller med Christian Stråhlman och är samtidigt mycket nöjd med de kritiska vännernas synpunkter.

– Ni har satt fingret på rätt saker. Studenten i centrum – 24 timmar om dagen, sju dagar i veckan – det är det viktigaste av allt. Undervisningskvalitet, internationalisering och ett tydligare ledarskap ska också lyftas fram. Dessutom ska den tuffa utvärdering av utbildningsprogram som Lunds universitet gör sedan länge, och fått beröm för, också med i underlaget. Liksom den nya policyn och handlingsplanen för utbildningen.

Men allt detta är bara ramverket för kvalitetsarbetet, framhåller hon:

– Att det verkligen fungerar, det ska komma fram i fördjupningsmiljöerna ”på golvet”.

TEXT: BRITTA COLLBERG
FOTO: GUNNAR MENANDER

Ny policy och handlingsplan ska ge bättre utbildning

Strax före jul antog universitetsstyrelsen en ny policy för kvalitetsarbete i utbildningen som ska gälla 2009 till 2012. Till policyn knyts en handlingsplan.

– Syftet är att utveckla en kultur där kvalitetsarbetet ses som allas ansvar, på alla nivåer inom utbildningen. Vi ser doktorander och studenter som medarbetare, inte kunder. Det är inte konserverad gröt vi sysslar med, säger prorektor Eva Åkesson, med särskilt ansvar för utbildningsfrågor.

Kvalitetsarbetet framöver ska handla mer om att främja kvalitet och inte bara om att kontrollera den. Utvärdering och utveckling ska kopplas samman bättre.

– Kvalitetssäkring får aldrig gå till överdrift och bli polisiär – då kväver man verksamheten, menar Eva Åkesson.

Däremot gäller alltså att ta reda på hur saker och ting förhåller sig för att kunna vidta åtgärder.

Resurserna är olika inom ämnen och fakulteter, men på central nivå erbjuds ändå ett stöd som kommer alla till del. Policyn ger riktlinjer och redskap för att arbeta mer systematiskt med kvalitet.

Sex huvudmetoder lyfts fram:

- Validering, dvs. regelbunden granskning av förutsättningarna för utbildningsprogram.
- Utvärderingar av examinationer
- Kursutvärderingar
- Alumn- och avnämarbedömningar, dvs. undersökningar som visar hur LUs studenter lyckats i arbetslivet och om deras kunskaper och färdigheter är relevanta
- Regelbundna barometrar bland studenter, doktorander och lärare på fakulteterna
- Nyckeltal – mått som gör det möjlighet att jämföra kvaliteten vid LU med andra universitet i Sverige och internationellt.

Alla lärare ska genomgå högskolepedagogisk utbildning på sammanlagt tio veckor, och det ska vara meriterande att arbeta med kvalitetsutveckling i utbildningen.

– Jag kan inte säga att vi nått ända fram, men vi går åt rätt håll och är en bit på väg. Pedagogiska meriter har uppgraderats betydligt på senare år, säger Eva Åkesson.

Pedagogiska utvecklingskonferenser för hela universitetet vartannat år fungerar som inspirerande mötesplatser, liksom seminarier, workshops och pedagogiska kurser.

BRITTA COLLBERG

FOTNOT: Mer information om policy och handlingsplan finns på universitetets hemsida: www.lu.se/om-lunds-universitet/kvalitetsarbete Policyn och handlingsplanen togs fram i höstas av pedagogiska utvecklingsenhetens chef Malin Irhammar och Karl-Axel Nilsson, chef för Utvärderingsenheten, i samarbete med Utvecklingsrådet för LU.

DJUPINLÄRNING ÄR KVALITET

– Djupinlärning är kvalitet i utbildningen för mig, säger Jurek Pyrko, professor i energihushållning. Att studenten inte bara pluggar in fakta, utan tar kunskapen till sig, tillämpar och förädlar den och för den till en högre nivå.

Själv är han lite av en renässansmänniska. Vid sidan om teknikintresset är han poet och bildkonstnär med stark känsla för människor och kommunikation i bred bemärkelse.

– Ska vi lösa energiproblemen kan vi inte bara fokusera på teknik!

Energispecialiseringen ingår i civilingenjörsprogrammet i maskinteknik, som är en av de sex miljöer vid LU som ska granskas av Högskoleverket i maj. Jurek Pyrko och hans kolleger formulerar maskinprogrammets självvärdering som ska skickas som underlag till HSV.

I grunden för hans eget kvalitetsarbete ligger det han kallar lärandeperspektivet. Ända sedan han kom till LTH i början av 1980-talet har han försökt utveckla sig själv som lärare och hjälpa studenterna att klättra högst upp i den så kallade lärandetrappan.

– Att bara plugga in fakta till en tentamen räcker inte eftersom det mesta är glömt redan efter tre veckor. Översta steget i lärandetrappan innebär att studenten både kan tillämpa, analysera, syntetisera och värdera sina kunskaper. Då har man redskapen för ett livslångt lärande.

DET KRÄVS EN RAD olika tekniker för att nå dit upp. Jurek Pyrko arbetar med interaktiva tentor, rollspel, litteraturprov med diskussion och kamraträttning, utvärderingar och posterutställningar. Tillsammans med en matematikkollega utvecklade han för några år sedan en ny examinationsmodell. Den innebär att

Jurek Pyrko och hans kolleger formulerar maskinprogrammets självvärdering som ska skickas som underlag till HSV. FOTO: GUNNAR MENANDER

studenterna under en kurs under utbildningens fjärde år, förutom föreläsningar, genomgår fyra olika övningsmoment. Alla ger studenterna tillfälle att på olika sätt bearbeta och förhålla sig till den kunskap de läser in. De skriver en rapport, gör grupparbeten och rollspel och har sammanlagt fyra så kallade duggor som är en löpande kontroll på den litteratur de ska läsa in per vecka.

– Första gången tycker studenterna att det är ovant och jobbigt. Andra gången går det lätt, för att de insett att det är ett bra sätt att lära sig på På det viset lär de sig också att förhålla sig till fakta och värdera sin kunskap.

I regel behövs ingen sluttenta på en sådan kurs – genom att passera alla momenten behärskar studenten ämnet. Men den som vill ha högre betyg än godkänt har möjlighet att göra en muntlig tenta.

– Energihushållning är ett ämne som har en tvärvetenskaplig karaktär och där förutsättningarna ständigt förändras. Olika aspekter på teknik, miljö, beteende, politik och ekonomi möts. För att studenterna ska kunna arbeta med detta i yrkeslivet måste de både vara kritiskt granskande, ständigt nyfikna och brett uppdaterade inom de här områdena

Forskningsanknytningen är viktig för att utbildningen ska hålla hög kvalitet, fortsätter Jurek Pyrko.

– Vi förändrar och fördjupar ständigt innehållet i kurserna och förnyar kurslitteraturen för att föra in den allra senaste forskningen.

DESSUTOM LÄR SIG STUDENTERNA att förmedla sina och andras forskningsresultat. Inför examensarbetet får de skriva en projektrapport där de sammanfattar det senaste inom ett bestämt energiområde. Rapporterna läggs sedan samman och ges ut som böcker. Dem får studenterna med sig som slutresultat, arbetsprover; de sprids också till energibranschen.

Sedan man började med detta 1998 har det blivit sex böcker. Den senaste heter ”Visualisering av energianvändning” – en state of the art-rapport från ett nytt och starkt växande affärsfält inom energiområdet.

– I den här boken öppnar vi dörren till både teknik och beteendevetenskap för att se hur långt man har kommit i Sverige och övriga världen med att använda visuella hjälpmedel för att påverka energiförbrukningen. Ta ett sådant exempel som en elräkning: vem tänkte före avregleringen av elmarknaden på att räkningens utformning kan vara ett sätt att styra elförbrukningen, att göra oss mer medvetna och uppmärksamma, säger Jurek Pyrko.

BRITTA COLLBERG

REKTORS PARHÄST

FOTO: KENNET RUONA

Eva Åkesson gillar att göra nya saker. Det har hon också fått under sitt 47-åriga liv. Hon är lantbrukardottern från Röstånga som blev doktor i kemi i Umeå. Forskaren som började arbeta med utbildningsfrågor, blev vicerektor och både Lunds och övriga Sveriges Bolognaexpert.

Sedan årsskiftet är hon prorektor för Lunds universitet och parhäst till nye rektorn Per Eriksson. Men att hon skulle bli en parhäst på hjul den första tiden hade hon inte räknat med…

Efter nyår var Eva Åkesson ute och red. Hästen slant och hennes fot hamnade under. Sex veckor i gips löd domen. Men därmed inte i sängen, bestämde hon sig för.

– Till familjens stora glädje. De känner mig; det var rena skräckscenariot för dem att ha mig liggande hemma, skrattar hon, med foten vilande väl inpaketerad på en stol framför sig och med kryckor och rullstol inom räckhåll.

Det var skönt att åter vara på plats i Universitetshuset direkt efter Trettonhelgen, även om handikapptillgängligheten lämnar en del övrigt att önska – det har hon hunnit konstatera. Det som slagit henne mest som rullstolsburen dessa årets första veckor är två saker:

– För det första människors vänlighet och hjälpsamhet. För det andra hur dåligt skyltade handikappingångarna är vid Lunds universitet. Det visar sig ofta att husen är anpassade och har ingångar för rullstolsburna. Men det saknas inte sällan skyltar i rätt höjd vid huvudingången för att man ska hitta utan strul.

EVA ÅKESSON ÄR UPPVUXEN i Skåne. Men trots sin skånska bakgrund kom hon till Lunds universitet först 1996. Då hade hon hunnit doktorera i Umeå och tillbringa ett par år som post doc i USA.

Hon hade fått en sexårig forskartjänst och valde att lägga den i Lund, närmare bestämt Kemicentrum. Hennes ämne är fysikalisk kemi, särskilt laserspektroskopi, och Lund med sitt lasercentrum erbjöd de bästa förutsättningarna. Hon fick ansvar för ett labb och ingick i Villy Sundströms forskargrupp.

– Jag gillar att forska och mitt ämnes blandning av praktik och teori passar mig perfekt. Men jag intresserar mig ju också för undervisning, så efterhand började jag jobba en del med det, la upp kurser och så vidare.

ÅR 2000 BLEV HON STUDIEREKTOR och började få externa uppdrag bland annat som sakkunnig vid HSVs utvärdering av grund- och forskarutbildning i kemi.

När rektor Göran Bexell bad henne bli vicerektor 2003 hamnade utbildningsfrågorna på hennes bord – och de förblir hennes specialansvar även som prorektor även om hon nu kommer att syssla ock-

Eva Åkesson om

… förre rektorn Göran Bexell:
– Det var en förmån att ingå i den ledningsgrupp som Göran Bexell ledde. Den var mycket demokratisk och jag kände mig alltid respekterad och lyssnad på. Jag var till hundra procent trygg med honom som rektor och gruppen som helhet. Även om vi hade olika erfarenheter och åsikter fungerade vi väl ihop.

… nye rektorn Per Eriksson:
– Det ska bli kul och spännande att jobba ihop med honom. Han har haft vänligheten att rulla runt mig en hel del den här tiden då jag suttit i rullstol. Det har varit bra teambuilding!

… ryktet att hon har en ”hemmaman”:
– Nej, han är ingen hemmaman, utan jobbar som lärare i Hässleholm där vi bor med våra två barn. Däremot är han förstås dubbelarbetande, precis som jag; lördagar är tvätt- och städdagar för mig.

… bästa avkopplingen:
– Att paddla havskajak – det gör jag så ofta jag kan. Senast på Luciadagen i Blekinge skärgård. Vi är ett gäng som brukar äta julbord ihop på en ö. Så där dukades upp både skinka, prinskorv och Janssons frestelse. Vi hade inga problem med att hålla snapsen kall.

… barnen, 16 och 14 år gamla:
– De tycker att jag jobbar mycket. Men de vet ju också att jag är en energisk typ och gillar att hålla på. Min dotter har gjort sin prao i Universitetshuset. Och min son var med en dag. Han tyckte vaktmästaren hade det roligaste jobbet. Mitt verkade urtråkigt, jag satt ju bara i möten och telefon.

så med mycket annat eftersom hon delar ledarskapet med rektor.

Utbildningsfrågorna kan hon. Både inom och utom universitetet är Eva Åkesson känd som Bologna-experten framför andra och i två år var hon nationell Bolognapromotor.

Hon har också haft ett internationellt engagemang som vicerektor – bland annat genom ansvaret för masterutbildningar och för att inspirera till joint programmes, dvs. utbildningar i samarbete med andra lärosäten. Internationaliseringen av utbildningen kommer hon att få särskilt ansvar för nu, vilket hon tycker är både logiskt och inspirerande. Redan som vicerektor gjorde hon flera resor i tjänsten, bl.a. till Kina och Mellanöstern där Lunds universitet har olika samarbeten, i Mellanöstern bland annat som koordinator för EUs nya stipendeprogram.

– De senaste åren har Lunds universitet alltmer trätt fram som Sveriges kanske främsta forskningsuniversitet. Forskningen är viktig, men utbildningen får inte komma i skymundan och inte heller får forskning och utbildning vara skilda världar, menar Eva Åkesson.

– Vi ska vara ett universitet – inte ett forskningsinstitut och en utbildningshögskola.

NYLIGEN UTVÄRDERADES all forskning vid Lunds universitet – RQ08 – och man funderar på att göra något motsvarande på utbildningssidan om ett par år. Något Eva Åkesson är för, och där hon också har en hel del uppslag när det gäller genomförandet. Dem plockade hon upp förra året då hon ledde en stor utvärdering av utbildningen vid Helsingfors universitet.

Även mångfaldsfrågorna har varit Eva Åkessons ansvar som vicerektor.

– Snedrekryteringen är ett faktum, men det finns en mångfald inom universitetet som behöver bejakas. I individer räknat handlar det om många tusen som kommer från hem utan en studietradition.

Eva Åkesson hör själv till den gruppen. Efter uppväxten på gården utanför Röstånga där pappan var lantbrukare, skildes föräldrarna. Familjen flyttade till Ängelholm. Pappan blev svetsare, mamman kassörska. Eva började högstadiet och fortsatte på gymnasiet där hon gick samhällsvetenskaplig linje – ett ”icke val”, enligt henne själv, ”eftersom på naturvetarlinjen gick bara snobbiga brudar från Båstad, och på tekniklinjen bara killar…”

Att hon och flera av hennes syskon valde att läsa vidare beror på att det fanns en tradition av att läsa böcker i hemmet, tror hon.

– Så var det hela uppväxten, att vi åkte till biblioteket allihop, och lånade böcker. Vi var en läsande familj.

ÄNDÅ KUNDE HON FÖRSTÅS INTE ”koden” när hon så småningom, via komvux, hamnade på kemiutbildningen i Umeå.

– Jag bodde hos mammas nästkusin, och var tvungen att fråga vad en ”dugga” och en ”tenta” var; det hade jag ingen aning om.

– Just så är det förmodligen för de flesta som börjar också vid Lunds universitet i dag. Dessbättre börjar allt fler fakulteter och institutioner bli medvetna om vikten av en ordentlig studentintroduktion och av att skapa dynamiska studiegrupper så studenterna inte blir ensamma, menar hon.

MENTORVERKSAMHETEN är ett sätt, väl utvecklad inom LTH och HT-området, och fler tar efter, hoppas Eva Åkesson.

Att öka tillgängligheten handlar alltså om mycket mer än att göra universitetet tillgängligt för t.ex. den som sitter i rullstol, som Eva Åkesson själv denna första tid som prorektor.

– De allra flesta som börjar med något nytt, en kurs vid Lunds universitet eller med något annat, är lite rädda och osäkra i början. Man måste försöka påminna sig om att dem man möter ju ändå bara är människor, som det går att resonera med.

BRITTA COLLBERG

OLYCKOR

– ett organisationsproblem

Som samhälle skjuter vi oss i foten när vi kräver ansvar via domstol av dem som gjort något fel. Sidney Dekker, professor i flygsäkerhet, har engagerat sig mycket i några konkreta fall av vad han ser som modern häxjakt.

Ett fall rörde piloter som fängslades efter en misslyckad start på Taiwan, ett annat fall gäller sjuksköterskan som dömdes till ansvar för ett barns död sedan en överdosering skett av ett läkemedel.

– Det känns bra för oss andra att kräva ut ansvar när något gått snett. Men det har inte mycket med sanningen bakom olyckan att göra och det är kontraproduktivt ur säkerhetssynpunkt, menar han.

– Det kanske ger oss en viss känsla av säkerhet att vi kan kontrollera vissa yrkesutövare. En dom köper oss själva fria från skuld. Men det finns två stora svårigheter. Slutsatsen i forskning kring olyckor är nästan alltid att det finns en hel kedja av orsaker. Det krävs teamwork för att lyckas i moderna organisationer och även teamwork för att misslyckas. Därför känns det orättvist när en skyldig utpekas. Och säkerhetskulturen tar skada. ▶

Olycka på Långholmen i Stockholm med flygplanet Jas 39 Gripen under en flyguppvisning. Inga människor dödades, sju skadades. FOTO: YVONNE ÅSELL / SVD / SCANPIX

Sidney Dekker avslöjar att han har börjat skriva på en thriller för att illustrera det här problemet i ett påhittat exempel. De sanna omständigheter som han känner till i olika fall går inte alltid att använda.

Det hindrar inte att han i inledningskapitlen i en annan bok: ”Just Culture” ganska ingående beskriver ett fall. I resten av boken beskriver han hur han menar att en rättvis kultur bör byggas upp, en kultur som minimerar risken för olyckor och misslyckanden (ett sammandrag av detta resonemang finns på YouTube, sök på ”Sidney Dekker”).

I KOMPLEXA MÄNSKLIGA SYSTEM måste hela systemet fungera. En sjuksköterska kan kanske pressas att jäkta med blandningen av ett läkemedel, men det är inte hennes ansvar att hela landstinget går back ekonomiskt och saknar personal.

– Säkerhetstänkande bygger på att folk ska kunna vara öppna och ärliga och t.ex. berätta hur de gått till väga och hur de tänkt. Att kräva ansvar av den som råkar bli utpekad tystar andra, säger Sidney Dekker.

I verkligheten har vi en tendens att låna lite av marginalerna i en ekonomiskt eller tidsmässigt pressad verksamhet. Så länge ingenting händer är vi glada över att det har gått bra. Men detta är inte en enskild persons fel.

– Och det är inte vi forskare som ska säga vem som har gjort rätt eller fel, felsökande skapar bara instabilitet och desorientering. Däremot kan forskarna hjälpa till att reorientera verksamheten och generera kritiska frågor.

”Det krävs teamwork för att lyckas i moderna organisationer och även teamwork för att misslyckas.”

I en av sina böcker, ”The Field Guide to Understanding Human Error”, utvecklar Sidney Dekker tanken att mänskliga felhandlingar är ett organisationsproblem. Säkerhet skapas av yrkesutövande på alla nivåer i organisationen.

Han säger att flyget traditionellt utvecklat sin säkerhet genom fly-fix-fly-metoden som har ett kontinuerligt lärande i sitt fokus. Fortfarande har lärdomarna från olycksutredningar stor betydelse.

ETT EXEMPEL på vad flygsäkerhetsforskarna kallar uppoffrande beslut beskrevs för två år sedan i en artikel i Forskning och framsteg. Det finns ofta en frestelse att tumma på säkerhetsreglerna, exempelvis kostar det mycket pengar att ta med sig mer bränsle än som är absolut nödvändigt. Att se till att så ändå inte sker kräver att man byggt upp en stark säkerhetskultur.

– Systemen behöver vara så robusta att de hindrar fel i flera lager, om ett fel släpps igenom i ett ska det stoppas i nästa säkerhetslager.

MATS NYGREN

Trafikflyghögskolan hotas av ny reform

Trafikflyghögskolan berörs av den reform som regeringen nu föreslagit när det gäller yrkesutbildning i Sverige och som ska debatteras i riksdagen senare i februari.

Får regeringen som den vill blir pilotutbildningen en icke akademisk yrkesutbildning från 2013 och då är det tveksamt om det finns underlag för en akademisk också. Och om LU ska stå som anordnare av en sådan.

Frågan utreds nu av kanslichef Marianne Granfelt. Uppdraget har gått till professor emeritus Bengt E Y Svensson att föreslå lämpliga åtgärder. Klart är dock att Trafikflyghögskolan, som hör till tionde området organisatoriskt – men ännu inte ekonomiskt – knyts till LTH i fortsättningen.

Sidney Dekker tycker att det är ironiskt att sjökaptensutbildningen i Kalmar ser ut att förbli på akademisk nivå men inte pilotutbildningen.

Utbildningen till pilot vid LU är idag treårig (Europas första på bachelornivå) och har tolv studenter per årsklass. Den sköts av skickliga och hängivna lärare, som emellertid kan få svårt att hitta alternativa karriärer.

En svårighet är att skolan lyder under två myndigheter: Utbildningsdepartmentet och Luftfartsverket (Transportstyrelsen).

Kostnaderna har bantats från 46 till 21 miljoner om året. SAS har dragit sig ur liksom Utbildningsdepartementet. Nu finns bara pengarna i regleringsbrevet kvar. Inför skolans 25-årsjubileum i år finns t.ex. inte en krona kvar att fira för.

De flesta piloter i Europa utbildas på kommersiella skolor. Ett undantag är Norge där man har ett flyguniversitet i Tromsö.

MATS NYGREN

DEN FLYGANDE HOLLÄNDAREN

Sidney Dekker är professor vid Trafikflyghögskolan i Ljungbyhed men sitter vanligen på Ingvar Kamprad Designcentrum vid LTH. Här driver han sin forskning som handlar om flygsäkerhet. ”Human Factors and System Safety” är den exakta rubriken.

Ämnet är för smalt för att bli ett eget forskarutbildningsämne, som sådant hör det till Avdelningen för ergonomi och aerosolteknologi, men han handleder även en doktorand vid brandteknik och riskhantering.

Sidney Dekker forskar alltså om den mänskliga faktorn och systemsäkerhet. Han är en man med brokig bakgrund. Född och grundutbildad i Holland i psykologi, sedan tog han doktorsexamen i kognitiva system och ingenjörsvetenskap vid Ohio State University i USA. Hans forskningsinriktning är resultatet av att han kombinerat det flygintresse han alltid haft med sina studier i psykologi och det intresse det gett honom för organisation och säkerhetskultur.

HAN KOM TILL SVERIGE vid mitten av 90-talet i skuggan av de två krascher som då drabbade JAS-Gripen planet. Inledningsvis var han på Linköpings universitet och sedan fyra år är Lunds universitet hans arbetsgivare.

Innan dess verkade han bl.a. i Australien, Nya Zeeland, Nederländerna och Storbritannien. Han har också varit senior fellow vid Nanyang Technological University i Singapore.

Han har skrivit flera böcker om säkerhet, som uppenbarligen läses. När flyghjälten kapten Chesley Sullenberg, mannen som satte ner sitt skadade plan på Hudsonfloden för någon månad sedan, fick staden New Yorks nycklar av borgmästare Michael Bloomberg, så fick han också en bok – skriven av Sidnery Dekker. Sullenberg hade nämligen på biblioteket lånat hans bok ”Just Culture: Balancing Safety and Accountability”. Boken blev kvar i planet efter den våta landningen, men nu fick piloten ett nytt, eget exemplar.

SIDNEY DEKKER HAR NYLIGEN själv blivit kommersiell pilot med utbildning på Boeing 737NG. Detta fick ett uppehåll när Sterling Airlines gick i konkurs i höstas.

När man pratar med Sidney Dekker växlar han friskt mellan svenska, som han talar väl, och engelska som han talar fortare och mer expressivt. På frågan vilket språk han tänker på svarar han ”holländska”. Det är officiellt språk hemma i familjen, som består av hustru Marloes, två söner och en dotter.

MATS NYGREN

Flygning och flygsäkerhet tillhör Sidney Dekkers stora intressen.
FOTO: KENNET RUONA

Attjoo! Snörvel! Urk! Nu i vinter har många av oss legat däckade i förkylningar och vinterkräksjuka. Varför är det så svårt att göra något åt dessa oftast ofarliga men otrevliga och alldeles för vanliga åkommor? LUM har träffat några av dem som forskar om luftrör och magar.

SNART SLUTSNÖRVLAT?

Förkyld mus nytt vapen mot infektioner

Möss kan i vanliga fall inte bli förkylda. Men nu har man genom genförändringar fått fram en mus som kan smittas av förkylningsvirus, och som forskarna kan arbeta med. ILL: MARIA ESAIASSON

Lena Ullers forskning om förkylningsvirus och astma kan i bästa fall hjälpa både astmapatienter och vanliga förkylda. FOTO: INGELA BJÖRCK

Striden mellan förkylningsvirus och människa har hittills alltid slutat dåligt för människans del. Men Lena Uller, forskare i luftvägssjukdomar, tror att en effektiv behandling kan komma inom de närmaste tio åren. Allt mer avancerade cellstudier samt den nya "förkylda musen" har gett forskarna bättre vapen mot infektionerna.

Virus är de minsta och enklaste formerna av liv på jorden. De minsta virusen är bara 20 nanometer tvärsöver: 50.000 virus ryms på en sträcka av en millimeter. Inuti viruset ryms i gengäld mycket lite, bara några få gener. Resten av det som behövs stjäl viruset av sin värdcell.

Till skillnad från bakterier, växt- och djurceller är virus inte försedda med livets fullständiga apparatur i form av celler med cellvägg, cellkärna, mitokondrier och andra enheter inom cellen. Däremot är de extremt duktiga på att ta sig in i värdceller och använda deras maskineri för att fortplanta sig.

– Det är ett skäl till att det är så svårt att göra läkemedel mot virus – man vill ju inte att medlen ska slå mot patientens egna celler, säger Lena Uller.

ANDRA SKÄL till framgångarna för virus är att de kan mutera, dvs. ändra sin uppbyggnad, så snabbt att kroppens immunförsvar och forskarnas läkemedelsförsök inte hinner med. De är dessutom mycket väl anpassade till sin tilltänkta miljö. I näsans slemhinna är t.ex. temperaturen 33 grader till skillnad från vår vanliga kroppstemperatur på 37 grader – och 33 graders temperatur är just vad förkylningsvirus vill ha för att trivas och föröka sig allra bäst.

Förkylning brukar inte ses som någon dödlig sjukdom. Men det kan den faktiskt vara, om än indirekt.

– Det har visat sig att förkylningsvirus även infekterar bronkernas slemhinna och ligger bakom de flesta allvarliga försämringar hos patienter med astma och KOL. Och svåra attacker av astma är i värsta fall dödliga, förklarar Lena Uller.

Dagens läkemedel mot astma gör att de flesta astmapatienter lever ett nästan helt normalt liv, och t.o.m. kan bli idrottare på toppnivå. Men vid en virusinfektion i luftvägarna hjälper astmaläkemedlen inte längre så bra. Även om de flesta patienter överlever kan det ta månader för dem att hämta sig från en enkel förkylning.

LENA ULLER har varit i England som post doc-forskare och bland annat lärt sig odla förkylningsvirus. Det är en förutsättning för att forska om virus, eftersom det behövs stora mängder virus för försök på celler, patienter och möss.

Möss, forskarvärldens favorit-försöksdjur, har tidigare inte varit möjliga att använda i det här sammanhanget. De saknar nämligen den receptor (mottagarmolekyl) som hjälper förkylningsviruset att ta sig in i sin värd. Men nu finns en genförändrad mus som försetts med denna receptor, och som kan "förkylas" under kontrollerade former.

Det Lena Uller vill göra med de smittbara mössen, som hon beställt men ännu inte fått, är att se om deras slemhinneceller visar samma mönster som cellerna hos

Förkylning

- 3–4 förkylningar om året är genomsnittet, och upp till 10 förkylningar per år framför allt hos barn är inte onormalt.
- Antibiotika verkar genom att bryta sönder cellväggen eller påverka andra cellsystem hos en bakterie. Virus däremot har en mycket enklare uppbyggnad och påverkas därför inte av antibiotika.
- Att man är smittsam bara i början av en förkylning är delvis en myt. Det stämmer för en person med ett starkt immunförsvar, där snuva och slem efter de första 2–3 dagarna bara innehåller celler som dödats av immunförsvaret. Hos den som har ett mindre starkt immunförsvar kan aktiva virus däremot finnas kvar mycket längre.
- En nysning har stor kraft: den kan färdas med hela 150 km i timmen. Man bör därför nysa i armvecket för att inte sprida virusinfekterade partiklar omkring sig.
- Ett utnyst förkylningsvirus klarar sig ca tre timmar utanför kroppen i luften eller på t.ex. dörrhandtag.
- Att tvätta händerna ofta och att låta bli att peta sig i ögonen, näsan eller munnen (virusen tar sig in via slemhinnorna) är viktigt i förkylningstider.

virusinfekterade astma- och KOL-patienter. Där har hon nämligen funnit höga mängder av ett visst protein som stimuleras av viruset och bidrar till att förvärra sjukdomen.

– Om vi lär oss mer om detta protein kanske vi kan hitta möjligheter att stoppa dess verkningar och mildra effekterna av infektionen. Ett läkemedel byggt på den principen kan kanske hjälpa inte bara patienter med astma och KOL utan alla förkylda, tror Lena Uller.

HON SKA OCKSÅ göra försök med metoden fett-i-näsan. Det är ett medel mot pollenallergi som utvecklats bl.a. av lundaläkaren och -forskaren Morgan Andersson och hans kollegor på Öronkliniken. Medlet finns sedan ett år tillbaka att köpa på apotek. Det består av en sprej med fettämnen som bildar en tunn beläggning på näsans slemhinnor och blockerar de allergiframkallande ämnena. Om sprejen också kan blockera förkylningsvirus ska nu testas i Lena Ullers laboratorium.

Vad ska man då göra mot förkylningsvirusen i väntan på att forskningen i Lund och på andra håll ger resultat – finns det något som är effektivt? I varje fall inte de många omskrivna hälsokostpreparaten, enligt de kliniska studier som gjorts.

– Det finns flera studier där modiga frivilliga låtit sig smittas med förkylningsvirus och behandlats med echinacea och andra naturmedel. Men inget av medlen visade sig effektiva, säger Lena Uller.

SJÄLV ANVÄNDER HON en enkel förebyggande huskur i form av vanligt salt. Att spreja näsan med koksaltlösning på vintern, när uteluften är kall och torr och vi dessutom är mycket inne i torr inomhusvärme, gör slemhinnorna fuktiga och därmed mer motståndskraftiga mot virus. Och om virusen ändå tar överhanden, så har man i varje fall inte slängt ut särskilt mycket pengar...

INGELA BJÖRCK

Den som känner av vinterkräksjuka bör skynda sig hem för att inte smitta ner sin omgivning, eftersom sjukdomen lätt sprider sig. ILL: MARIA ESAIASSON

VAR GLAD ATT DU KAN KRÄKAS!

De våldsamma uppkastningarna vid vinterkräksjuka och andra magsjukdomar känns obehagliga och motbjudande. Men ur virusets synvinkel är de välkomna, eftersom de utgör ett bra sätt för viruset att sprida sig. Och även den som drabbas ska faktiskt vara glad för att han eller hon kan kräkas.

– Kräkmekanismen är väldigt central för vår överlevnad. Den har uppstått mycket tidigt under evolutionen, som ett sätt för organismen att göra sig kvitt giftiga ämnen. Det må kännas äckligt när man gör det, men det är en livsviktig funktion, förklarar Eva Ekblad, professor och specialist på mag-tarmkanalens sjukdomar.

NÄSTAN ALLA DJUR kan kräkas, till och med fiskar. Råttor och möss kan det dock inte, utan skyddar sig mot gifter i maten på andra sätt: de har ett välutvecklat lukt- och smaksinne, och om de ändå skulle bli illamående så äter de jord eller lera för att binda gifterna.

– Och så har de en ”munskänk”. I tveksamma fall får den lägst stående råttan i gruppen provsmaka den misstänkta maten, säger Eva Ekblad.

Internationellt sett utgörs det värsta magviruset av rotavirus, som är mycket vanligt i tredje världen. Miljoner barn dör varje av uttorkning och näringsbrist efter infektioner med rotavirus. Rotavirus finns i Sverige också, men blir inte lika farligt eftersom svenska barn inte är undernärda och eftersom bättre vatten- och avloppshantering bromsar smittspridningen.

SVÅRARE ÄR DET ATT STOPPA vinterkräksjukans virus, caliciviruset.

– Det är så smittsamt att 10–100 viruspartiklar räcker. Därför står caliciviruset för en stor del av all magsjuka i Sverige, säger läkaren och mag-tarmforskaren Mikael Ekelund.

Att vinterkräksjukan är så omskriven idag beror dels på att den ökat i omfattning, dels på att den fått ett så massmedialt anslående namn. Dess mer officiella beteckningar ”norwalkinfektion” eller ”infektion med calici-, noro- och sapovirus” är ju betydligt mindre uppseendeväckande.

Virusets stora smittsamhet, och att den smittade blir sjuk så våldsamt och plötsligt, gör också sjukdomen speciell.

– Den ger oss stora problem inom sjukvården. Ibland får hela avdelningar stängas när både patienter och personal blivit smittade, säger Mikael Ekelund.

EVA EKBLADS FORSKNINGSOMRÅDE är egentligen inte magvirus utan magnerver. Mag-tarmkanalen har ett eget nervsystem med mer än 100 miljoner nervceller, som ligger inbäddade i tarmväggen längs hela tarmens längd och sköter sig själva utan hjärnans kontroll.

Mag-tarmproblem som sura uppstötningar, förstoppning, diarréer, gaser och magknip kan bero på fel i dessa nerver. Att någon enstaka gång råka ut för sådana problem är helt normalt, men ganska många – kanske så mycket som en tiondel av befolkningen – har ständiga magproblem utan att några medicinska orsaker går att hitta.

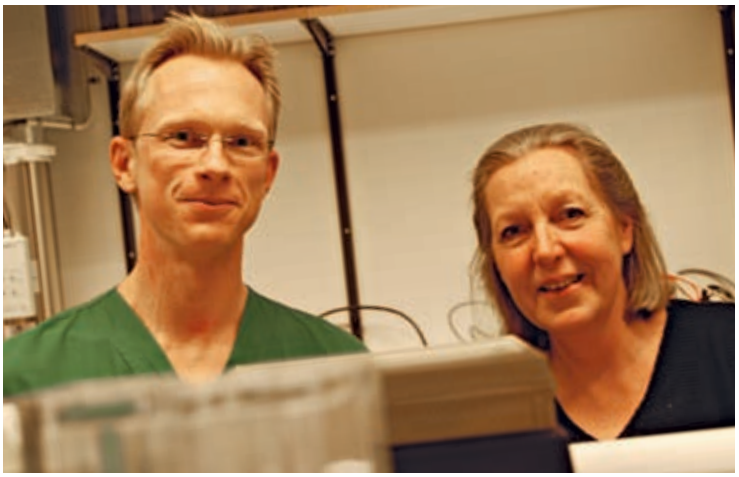

Mag-tarmproblem har ingen hög status, men forskningen om dem är intressant, tycker läkaren/forskaren Mikael Ekelund och professor Eva Ekblad. FOTO: INGELA BJÖRCK

– Vi kallar det för funktionella tarmrubbningar, en sorts ”slaskdiagnos” för tillstånd som man inte kan förklara men numera accepterar som verkliga. Tidigare gjorde man inte ens det – många läkare trodde att magproblemen var helt psykiskt betingade, säger Eva Ekblad.

Hon är medveten om att hennes ämnesområde inte ses som särskilt heroiskt vare sig av kollegor eller allmänhet.

– Det är ju inte så tjusigt att ge sig in bland tarmarna… Och när det gäller de funktionella tarmrubbningarna, så ses det också som ett ganska hopplöst forskningsområde där man inte verkar komma någon vart.

SÅ PESSIMISTISK är hon inte själv. Hon tror att man kan hitta en förklaring till de många vanliga magproblemen, och att denna förklaring finns i nerverna.

– Tarmarnas funktion styrs ju av nerverna. Därför kan en dålig funktion bero på fel i nervkopplingarna, eller på att nervceller dött. Vi vet att nervceller dör i hjärnan vid olika hjärnsjukdomar, och det centrala nervsystemet och tarmens nervsystem är mycket mer lika än man tidigare trott, säger hon.

INGELA BJÖRCK

Vinterkräksjuka

- Ungefär en femtedel av befolkningen är genetiskt skyddade mot sjukdomen, eftersom de saknar den receptor som tar upp viruset. Alla andra kan smittas, och till skillnad från influensa ger sjukdomen ingen immunitet, så man kan få den flera gånger per säsong.
- Sjukdomen sprids via kontakt med smittade personer, via vatten, råa skaldjur eller grönsaker som förorenats med avloppsvatten, eller via mat som hanterats av en smittad person.
- Den som blivit sjuk är smittsam i två dygn efter att symtomen upphört, och bör därför stanna hemma den tiden.

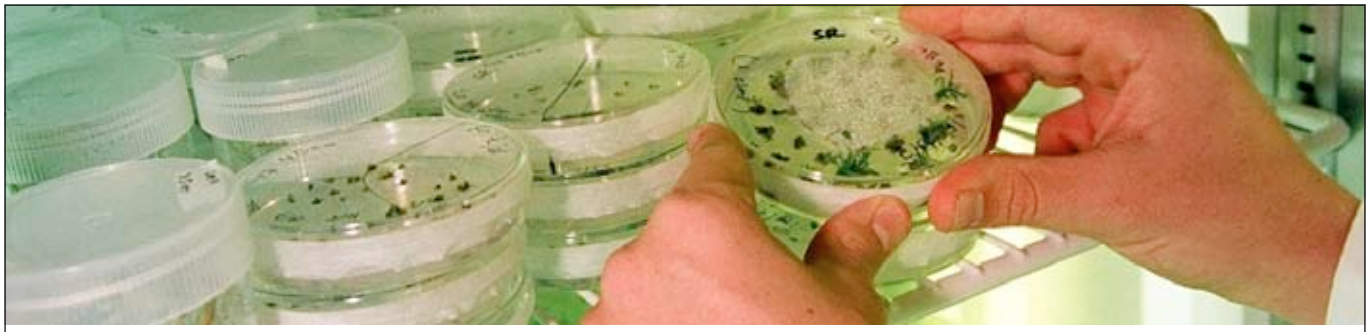

Har du spännande forskningsresultat?

Vi har 450 000 kronor att fördela för att stödja patentering.

Lunds universitet har genom LU Innovation fått beviljat 450 000 kronor av Vinnova. Dessa pengar ingår i ett sexmånaders pilotprojekt och ska användas till nyhetsgranskningar av forskningsresultat vid Lunds universitet.

En nyhetsgranskning är ett första steg i patentprocessen. Vi låter en oberoende specialist undersöka om din upptäckt eller forskningsresultat skulle kunna gå att skydda med patent. Att upptäckten kan skyddas med patent ökar nämligen värdet avsevärt. Det gör det möjligt för dig som forskare att få betydande finansiering så att dina forskningsresultat kan nyttiggöras på bästa sätt, och bli t.ex. en ny produkt eller medicin som kan hjälpa människor i vårt samhälle.

En nyhetsgranskning kostar 10 000-15 000 kronor, vilket betyder att vi kan genomföra 30-45 nyhetsgranskningar med de här pengarna.

Satsningen är ett sexmånaders pilotprojekt som i efterhand kommer att utvärderas och ligga till grund för beslut om fortsatt finansiering. Vi vill därför uppmuntra alla forskare vid LU som har spännande forskningsresultat eller annan forskningsbaserad idé, som kan vara aktuell för patentering, att kontakta oss.

Vi på LU Innovation finns alltid här för att hjälpa dig vidare med din upptäckt. Vi ger stöd och resurser inom affärsutveckling, patent och finansiering och har ett stort kontaktnät som kan ta dig och din innovation vidare.

Kontakta oss

RING: Innovationslinjen 046-222 11 11
MAILA: info@luinnovation.lu.se
LÄS MER: www.luinnovation.lu.se

LU Innovation
Lunds universitets stöd för kommersialisering av forskning

LUNDS UNIVERSITET

Som freds- och konfliktforskare tycker Karin Aggestam att det är givande att delta i det offentliga samtalet. Det som emellertid skapar problem är när efterfrågan utifrån är stor samtidigt som det inte finns ett klart definierat utrymme i den akademiska tjänsten för den här typen av uppgifter.

Hur värderas tredje uppgiften?

Under mellandagarna och in på det nya året ägnade jag en stor del av tiden till att kommentera kriget i Gazaremsan i olika nyhetsmedier. Denna arbetsinsats hade inte varit möjlig under terminstid då jag allt som oftast får tacka nej till den typen av uppdrag. Det fick mig att fundera en del kring vilka incitament – om några – det finns att utföra den så kallade tredje uppgiften?

VAD INNEBÄR TREDJE UPPGIFTEN? Enligt högskolelagen är vi ålagda att samverka med det omgivande samhället, men vad innebär detta uppdrag i praktiken? Under hela min tid i akademin har frågan ägnats väldigt lite uppmärksamhet och när den uppmärksammas kan man utläsa en ambivalent inställning till uppgiften som ofta uppfattas som ett sidospår och därmed inte som en integrerad del av vår verksamhet. Det är oftast forskaren själv som definierar uppgiften. Till viss del ska och bör det kanske vara så eftersom den tredje uppgiften kan se väldigt olika ut. Detta beror på forskarens område och hur forskaren väljer att interagera med det omgivande samhället, vilket kan vara allt ifrån bloggande, medverkan i nyhetsmedier till samverkan med näringslivet.

DET SOM EMELLERTID SKAPAR PROBLEM är när efterfrågan utifrån är stor samtidigt som det inte finns ett klart definierat utrymme i den akademiska tjänsten för den här typen av uppgifter. Vi redovisar antal undervisningstimmar och forskningstid, men inte hur mycket tid som ägnas åt tredje uppgiften. Jag kan därmed inte få kompensation för min förlorade julledighet eller arbetstid. Om jag däremot undervisar mer än vad min tjänstgöring kräver får jag kompensation i övertidsersättning, antingen i form av tid eller pengar. Vid flera universitet i Danmark och Storbritannien har man i ambitionen att öka synligheten och samverkan med det omgivande samhället valt att premiera de forskare som aktivt tar sig an tredje uppgiften med extra lönepåslag. Jag tycker emellertid att det är bristen på tid och flexibilitet i organisationen som är det bekymmersamma.

Vilka är incitamenten? Som forskare tycker jag det är givande att delta i det offentliga samtalet. Jag känner ett ansvar att ställa upp och förmedla information om ett så komplext område som Mellanöstern som är mitt specialområde. Sverige är ett litet land med begränsad forskningskompetens gällande t.ex. den israelisk-palestinska konflikten. Det finns emellertid ett skriande behov utanför akademin av information om denna konflikt. Samtidigt konfronteras jag hela tiden med det faktum att dylika insatser ska skötas vid sidan av min heltidstjänstgöring. För oss som bor i södra delen av landet blir det extra tidsbelastande, eftersom det innebär mycket resor till Stockholm, inklusive övernattningar.

”Vi redovisar antal undervisningstimmar och forskningstid, men inte hur mycket tid som ägnas åt tredje uppgiften. Jag kan därmed inte få kompensation för min förlorade julledighet eller arbetstid.”

MÅNGA SÖKANDE till akademiska tjänster, liksom många sakkunniga, kan vittna om det ringa meritvärde som knyts till denna verksamhet. Vi behöver därför en breddad diskussion och tydligare riktlinjer om vilken ambitionsnivå Lunds universitet ska ha med den tredje uppgiften.

KARIN AGGESTAM
LEKTOR OCH FÖRESTÅNDARE FÖR FREDS- OCH KONFLIKTVETENSKAP

Ny kurs i läkemedelsdesign

UTBILDNING. Är du intresserad av strukturbaserad läkemedelsdesign, proteinmodellering och strukturbioinformatik?

Då kan det vara intressant att boka 26–28 maj samt 8–10 juni 2009. Dessa dagar ger Lunds universitet en praktiskt inriktad, ny utbildning för företag inom läkemedelsbranschen. Även doktorander och forskare inom Lunds universitet är välkomna.

Utbildningen heter "Protein modelling and structure-guided drug design" och arrangeras av avdelningen för molekylär biofysik på Kemiska institutionen.

För mer information kontakta mirka.fahlander@education.lu.se

Populärt öppet hus hos LU Service

NYA LOKALER. Härom fredagen bjöd LU Service (före detta Serviceenheten) till öppet hus i sina nya lokaler på Sölvegatan 14.

Drygt 350 besökare bjöds på en liten buffet och en presentation av verksamheterna samt gick tipsrunda genom de åtta avdelningarna. Första priset i tipsrundan, tårta till hela sin avdelning eller institution, gick till Jan Aldoson på LU Byggnad (f.d. Byggnadsenheten). Övriga vinnare och de rätta svaren finns på www.se.lu.se

Vårdvetenskapens hus byter namn

NAMNBYTE. Vårdvetenskapens hus byter namn till HSC, Health Sciences Centre. Verksamheterna i huset bildar tillsammans Institutionen för hälsa, vård och samhälle. Det nya namnet ska harmonisera med BMC och CRC.

Ny nätguide gör livet enklare för forskare

HJÄLPREDA. Nu är den klar, forskningsguiden som ska vägleda forskaren från idéstadium till pressrelease om nya rön. Forskaren som tidigare har slitit sitt hår för att klara allt administrativt arbete som kringgärdar ett forskningsprojekt kan från och med den 27 februari hitta all information som han eller hon behöver på nätet.

– Vi har testat guiden på en grupp med 15 forskare och de tyckte att den var till stor hjälp, säger Karin Hofvendahl som tillsammans med jurister, ekonomer och IT-personal har arbetat med projektet.

Planer på en forskningsguide har funnits ett tag, men arbetet fick en rejäl skjuts när projektet "En förnyad administration" drog igång och forskningsprocessen kartlades.

Guiden är pedagogiskt upplagd och hjälper forskaren att komma ihåg olika moment som måste göras i olika skeden av forskningsprocessen. Under huvudrubrikerna Planera, Genomföra, Rapportera och Kommunicera samlas viktiga ansökningsdatum, checklistor, kontaktuppgifter, mallar, blanketter, information om regelverk och mycket annat.

Karin Hofvendahl har hållit i arbetet med forskningsguiden. FOTO: ULRIKA OREDSSON

Guiden vänder sig både till forskare och till administrativ personal som arbetar med att stötta forskaren.

Gå in på www.lu.se/forskningsguiden

ULRIKA OREDSSON

Föreslå Hans-Uno Bengtsson-stipendiat!

STIPENDIUM. För att hedra minnet av framlidne docenten och forskningsförmedlaren Hans-Uno Bengtsson har Folkuniversitetet i Lund beslutat instifta ett stipendium om 20.000 kronor. Stipendiet delas ut årligen till anställd vid Lunds universitet som gjort goda insatser för att skapa möten mellan universitetet och gymnasie- eller högstadieungdomar. Folkuniversitetets styrelse beslutar om vem som ska få stipendiet. Kandidater nomineras antingen av dekanerna eller prefekterna vid Lunds universitetet eller ansöker själva via Folkuniversitetets hemsida www.folkuniversitetet.se/hubstipendiet. Självfallet kan också andra personer nominera kandidater.

Sista dagen för nominering och ansökan är den 31 mars 2009. Stipendiet kommer at delas ut vid en särskild ceremoni den 12 maj i Botaniska trädgården.

Vårens studentaftnar

Rektor, humorgiganter och p-pillrets fader bland gästerna

17 FEBRUARI
Per Eriksson, AF, Athen 19.00
Rektor Per Eriksson pratar kring ämnet ”framtidstankar för Lunds universitet – attraktiv miljö för utbildning, forskning och innovation”.

5 MARS
Håkan Nesser, AF, Athen 19.00
Den prisbelönte deckarförfattaren Håkan Nesser har blivit känd för en större publik genom Maardamdekalogin, som har publicerats i mer än 25 länder och sålts i över sju miljoner exemplar.

23 MARS
Humorafton, AF, Athen 19.00
Tre giganter inom svensk humor intar AF-borgen. Johan Ulveson, Peter Dalle och Robert Gustafsson ska tillsammans samtala kring ämnet humor.

31 MARS
Ruben Östlund, AF, Lilla Salen 19.00
Göteborgaren och regissören Ruben Östlund är en huvudperson inom svensk film idag. Han är känd för filmer som ”Gitarrmongot” och ”De ofrivilliga”.

8 APRIL
Percy Nilsson i samtal med Sven Melander, AF, Athen 19.00
Entreprenören Percy Nilsson är just nu högaktuell med sin Hylliearena och ”cirkusen” kring ishockeylaget Malmö Redhawks. Han blir utfrågad om sitt liv av den legendariske journalisten och komikern Sven Melander.

20 APRIL
Erik Penser, AF, Athen 19.00
Lantbrukaren och Eslövsonen Erik Penser kommer tillbaka till sin gamla lärdomsstad för att tala om sitt händelserika liv. I samtal med Jan Wifstrand/Rapidus kommer han bland annat att ge råd under den rådande finanskrisen.

13 MAJ
Crafoordpriset 2009, AF, Athen 19.00
I samarbete med Crafoordska Stiftelsen och Kungliga Vetenskapsakademien arrangeras denna Studentafton för att uppmärksamma årets pristagare, som är verksamma inom området polyartrit, ledgångsreumatism i flera av kroppens leder. Pristagarna är Charles Dinarello, USA, Tadamitsu Kishimoto, Japan, och Toshio Hirano, Japan.

26 MAJ
Gloria Ray, AF, Athen 19.00
Amerikanskan Gloria Ray blev som 15-åring en av studenterna som utgjorde den legendariska gruppen ”Little Rock Nine”. Den 23 september 1957 fördes nio svarta studenter med hjälp från polis in i Central High, en gymnasieskola i delstaten Arkansas huvudstad Little Rock. Det blev en symbol för USA:s medborgarrättsrörelse och kampen mot rassegregering.

28 MAJ
Dr. Carl Djerassi, AF, Athen 19.00
Carl Djerassi är mest känd som p-pillrets fader. Med ett genuint intresse för konst och litteratur kom Djerassi på äldre dagar dessutom att bli en framstående romanförfattare och dramatiker.

FOTNOT: Studentaftnarna arrangeras av Studentaftonutskottet på AF. De riktar sig främst till studenter men alla intresserade är välkomna. Studenter som är medlem i en nation som är huvudman för AF går in gratis, övriga får betala entré.

Förköpsbiljetter finns på Studentinfo, AF:s entréplan, (046-38 49 49) 14 arbetsdagar före respektive Studentafton. Det tas dock ut en förköpsavgift (50–100 kr/biljett) för dessa.

Det är bara hälften av det totala antalet platser som släpps för förköp. Resterande biljetter säljs i kassan, AF:s entréplan, en timme före varje Studentafton.

BOKEN

Politisk islam

Hur har den muslimska världen utvecklats under de senaste 25 åren, och vad har medierna, feminismen, flyktingvågorna och demokratikraven betytt? Om detta resonerar professor em Jan Hjärpe i **Förändringens vind** (Leopard), som beskriver tillståndet i den muslimska världen år 2008.

Synen på Sovjet

Det tidiga sovjetsamhället kunde beskrivas antingen som ett hot och en mardröm eller som ett inspirerande exempel på arbetarklassens makt. De fyra lundahistorikerna Kristian Gerner, Klas-Göran Karlsson, Charlotte Tornbjer och Martin Alm redovisar i boken **Rysk spegel** (Nordic Academic Press) hur svenska författare, journalister och politiker beskrivit landet i början av 1900-talet.

Danskt och svenskt

Vad är ett kulturarv, och hur ska ett sådant användas? Diskussionen har väckts bl.a. genom danska regeringens beslut att slå fast en dansk litterär och kulturell kanon. I **Kanon och kulturarv** (Makadam) skriver 17 danska och svenska forskare om olika sätt att använda det förflutna. Redaktörer är LU-humanisterna Lars-Eric Jönsson, Anna Wallette och Jes Wienberg.

Ikonen Zarah

Zarah Leander var en sin tids primadonna, en diva som redan under sin livstid framstod som mer mytisk än verklig. Professor Tiina Rosenberg berättar i den snart utgivna boken **Bögarnas Zarah** (Normal) om Zarah Leander som ikon och kultföremål, och gör en genusvetenskaplig reflektion över divafenomenet i den manliga gaykulturen.

INGELA BJÖRCK

24–25 FEBRUARI

Ett trefaldigt symposium för Göran Bexell

Den 24–25 februari anordnas ett symposium till förre rektorn Göran Bexells ära. Göran Bexell 2.0 som symposiet heter är uppdelat i tre delar. Det inleds den 24 februari med att universitetsstyrelsens ordförande Allan Larsson talar om ”Att styra det ostyrbara – ledarskap för akademisk framgång”. Pam Fredman, rektor för Göteborgs universitet kommer att tala om Akademiska värden i en tid av förändring och tidigare rektor och universitetskansler Carl-Gustaf Andrén ger en akademiker emeritis perspektiv på ”…och en ljusnande framtid är vår”. Dagen avslutas med en konsert i Allhelgonakyrkan.

Den 25 februari bjuds på två panelsamtal med Göran Bexell. Det första handlar om teologi och där talar förutom Bexell själv även Werner Jeanrond, Johanna G Lundberg och Carl Reinhold Bråkenhielm. Gud och pengar, samlevnad och svensk moralpolitik kommer att diskuteras.

Det andra handlar om politik och etik och inbjudna paneldeltagare är där Peter Wallensteen, Hans-Ingvar Rooth och Eva Österberg.

Se hela programmet på www.mrs.lu.se/repository/open/2progbak.pdf

Göran Bexell.
FOTO: KENNET RUONA

PÅ GÅNG

23 FEBRUARI Gästföreläsning: ”Bringing Language into a Humanistic Science of the Economy” Deirdre McCloskey, Distinguished Professor of Economics, History, English, and Communication, University of Illinois, Chicago och Professor of Social Thought, Academia Vitae, Deventer. Föreläsningen arrangeras av retorikämnet och är öppen för alla. Kl 10.00–12.00 i sal L201, SOL-centrum, Lund.

23 FEBRUARI En hållbar lärarutbildning? Hösten 2010 startar Lunds universitet och Högskolan Kristianstad gemensam lärarutbildning. Som en del i samarbetet och remissarbetet hålls fyra öppna seminarier. Detta är det tredje seminariet och har rubriken **”Forskning och forskarutbildning”**. Kl 14.00 i Övre salen, Palaestra, Lunds universitet. Info: www.ch.lu.se/index.php?id=1400

23 FEBRUARI Anställningsintervjun. Anmäl dig till Arbetslivscenters seminarium som ger konkreta tips inför och under intervjun. Tag gärna med en för dig intressant platsannons! Nyttig övning ingår där du får intervjua eller bli intervjuad. Kl 14.15–17.00 på Arbetslivscenter, Gamla kirurgen, Sandgatan 3, Lund. Anmälan: ac@stu.lu.se

24 FEBRUARI Jobsafari, en av Sveriges största sajter för lediga jobb, besöker till Arbetslivscenter. Mari Möllerberg berättar om sajten, deras CV-databas och webbservicen ”Jämför din lön”. Välkommen! Kl 15.15–17.00 på Arbetslivscenter, Gamla kirurgen, Sandgatan 3, Lund. Info: www.jobsafari.se/about.shtml

24 FEBRUARI VentureLabs starta egetkurs: Affärsplan och finanisering. Margareta Wallentén från Teknopol AB föreläser kring affärsplanen och berättar om finansieringsformer som kan vara aktuella i ett tidigt skede av företagandet. Anders Brun informerar om NyföretagarCentrum. Kursen anordnas i samarbete med Karriärcenter och är gratis och öppen för alla med anknytning till Lunds universitet. Anmälan: anna.manhem@venturelab.lu.se senast 3 mars. Kl 16.15–18.00 Ekonomihögskolan, Lund.

24 FEBRUARI Filosoficirkeln. Tema: Vad är bildning och har vi någon nytta av den? Termin II. Professor Olle Häggström föreläser över ämnet: **Vad är vetenskap och varför behöver vi bry oss?** Kl 19.30 i Edens hörsal, Lund. Info: http://video.ldc.lu.se/FilCirk.htm

25 FEBRUARI Arbetsmarknadsdag för biomedicinare. Ställare och halvtimmesföredrag av Öresund Food Network, Skånes Livsmedelsakademi, olika rekryteringsföretag, Doktorandrådet och Naturvetarförbundet. Arbetslivscenter ger råd kring CV och kontakten med arbetsgivare. Kl 13.15–17.00 på BMC, Sölvegatan 19, Lund (Segerfalksalen).

25 FEBRUARI CIRCLE Seminar: Intermediate organizations and innovation systems in Tanzania. Astrid Szogs, PhD-student at CIRKLE, will have a ”final seminar” (slutseminarium) för her PhD dissertation. Kl 13.30 the conference room (M213) CIRCLE, Sölvegatan 16, Lund.

26 FEBRUARI ATLAS – Arbetsmarknadsdag inriktning fysik, matematik, astronomi och sjukhusfysik. ATLAS 2009 kommer vara i seminarieform där varje företag får 45 minuter till sitt förfogande för presentation och diskussion. Arbetslivscenter är också på plats. Kl 10.00–16.00 på Fysicum, Sölvegatan 14, Lund.

26 FEBRUARI Ecology Seminar. ”Soil protozoa: drivers of microbial interactions in the rhizosphere of plants”, by Michael Bonkowski, University of Köln. Kl 14.00–17.00 Blue Hall, Ecology Building, Sölvegatan 37, Lund. Info: www.ekol.lu.se/research/seminars-dissertations-and-lectures

27 FEBRUARI Karrieredagen i Köpenhamn. Söker du jobb, examensarbete eller praktik i Danmark kan du här få intressante kontakter. Fritt inträde. Kl 10.00–16.00, Øksnehallen, Halmtorvet, Köpenhamn.

27 FEBRUARI Ny seminarieserie: Tidigmodern forskning i Sverige. Hur står det egentligen till med den tidigmoderna forskningen i Sverige och i Lund? Vid seminariet presenteras en alldeles färsk undersökning från Riksbankens Jubileumsfond av läget för äldre historia i Sverige. Kl 15.15–17.00 på Kulturanatomen, Biskopshuset 7, sal 201, Lund.

3 MARS Att skriva bra CV och ansökningsbrev. Arbetslivscenters seminarium ger konkreta exempel på säljande CV och ansökningsbrev, och metoder som du kan använda för att få fram just dina styrkor. Kl 13.15–15.00 på Arbetslivscenter, Gamla kirurgen, Sandgatan 3, Lund. Anmälan: ac@stu.lu.se

3 MARS En hållbar lärarutbildning? Hösten 2010 startar Lunds universitet och Högskolan Kristianstad gemensam lärarutbildning. Som en del i samarbetet och remissarbetet hålls fyra öppna seminarier. Detta är seminari-

um 4 med rubriken **"Lärarutbildning i samverkan"**. Kl 15.00–17.00 Högskolan Kristianstad, hus 14, sal 425. Info: www.ch.lu.se/index.php?id=1400

3 MARS Filosoficirkeln. Tema: Vad är bildning och har vi någon nytta av den? Termin II. Professor Arnulf Merker föreläser över ämnet: GMO (genetiskt modifierade organismer) i växtförädlingen: **Ny grön revolution eller genväg till katastrof?** Kl 19.30 i Palaestra, Lund.

4 MARS Forskning pågår: Sabine Grenz. Projektpresentation: Expressions of Guilt and Shame in After-War Diaries by "German" women. Kl 15.00 sal 3, Centrum för genusvetenskap (ingång Historiska institutionen) Magle Stora Kyrkogata 12 a, Lund. Info: www.genus.lu.se

5 MARS Biology Seminars at COB. "Heme a biosynthesis", Eric L Hegg (Michigan State University, USA). Kl 15.15, Biology Lecture Hall, Sölvegatan 35, Lund.

5 MARS Seminarium. "From doctoral studies to teaching in distance higher education", Eva Wigforss, Institutionen för kliniska vetenskaper i Lund och Lärande Lund samt FD Birgit Hansson, Lärande Lund. Kl 14.00–16.00 Lärande Lund, Portvaktstugan, Lund. Anmälan: Elsie.Anderberg@pedagog.lu.se

6 MARS Seminarium. "Structure and mechanical function of biological materials studied with neutrons and synchrotron radiation", Prof. Dr.Peter Fratzl, Max Planck Institute of Colloids and Interfaces, Potsdam, Germany. Kl 11.00, Lecture Hall B, Kemicentrum, Lund. Info: www.esss.se

7 MARS Konsert med Musikhögskolans symfoniorkester som ger sig ut på turné till Baltikum 9–15 mars. Dirigent: Neil Thomson, solist: Vilhelmas Cepinskis, violin, Tönu Kõrvits: Passacaglia (uruppf.) Max Bruch: Violinkonsert, Wilhelm Stenhammar: Symfoni nr 2. Biljetter genom biljettkassan på Malmö konserthus, 040-343500. Kl 15.00, Malmö konserthus.

9 MARS Naturvetenskap, medicin och teknikdagarna. Gymnasieelever och lärare hälsas välkomna till studiedagar på Lunds universitet den 9–13 mars 2009. Programmet omfattar en mångfald av populära föreläsningar och demonstrationer inom de naturvetenskaplig, medicinska och tekniska områdena. Kl 09.30–15.00, Lund. Info: www.naturvetenskap.lu.se/o.o.i.s/19002

9 MARS Tester vid anställning och urval. Arbetslivscenters seminarium ger dig information om vanliga tester och urvalsmetoder som komplement till intervjuer. Du får även pröva på ett mindre test. Dessutom en del kring teorier bakom testerna. Kl 15.15–17.00 på Arbetslivscenter, Gamla kirurgen, Sandgatan 3, Lund. Anmälan: ac@stu.lu.se

10 MARS Filosoficirkeln. Tema: Vad är bildning och har vi någon nytta av den? Termin II. Professor Bengt E Y Svensson föreläser över ämnet: **Den naturvetenskapliga världsbilden – hör det till bildning att förstå den?** Kl 19.30 på Palaestra, Lund.

11 MARS VentureLab starta eget-kurs: Marknadsundersökningar. En genomtänkt marknadsundersökning är oslagbart redskap för att ta reda på var dina kunder finns och vad de behöver. Ulf Hillstedt, VD på Gfk, som är ett av världens ledande marknadsundersökningsföretag, berättar mer om marknadsundersökningar och kommer med många pratiska tips. Anmälan senast den 10 mars till anna.manhem@venturelab.lu. Kl 16.15–18.00 på Ekonomihögskolan, EC3, sal 211, Lund. Se även www.venturelab.lu.se/index.php?option=com_content&task=view&id=3&Itemid=23

12 MARS Ecology Seminar. "The role of mycorrhizal fungi in the carbon cycle", by Jonathan Leake, University of Sheffield. Kl 14.00 Blue Hall, Ecology Building, Sölvegatan 37, Lund.

17 MARS Manpower Professional kommer till Arbetslivscenter. Manpower Professional vänder du dig till som har en högre utbildning. Genom dem kan du få hjälp i karriären, oavsett om du är nyexaminerad eller om du varit med i arbetslivet ett tag. Kl 15.15–17.00, Arbetslivscenter, Gamla kirurgen, Sandgatan 3, Lund. Anmälan till ac@stu.lu.se

17 MARS Filosoficirkeln. Tema: Vad är bildning och har vi någon nytta av den? Termin II. Sportkrönikören Anja Gatu föreläser över ämnet**: Behöver idrotten bildning? Och behöver de bildade idrotten?** Kl 19.30 på Palaestra, Lund.

19 MARS Ecology Seminar. "The past and present of the theory of sexual selection through mate choice", by Janne S. Kotiaho, University of Jyväskylä. Kl 14.00 Blue Hall, Ecology Building, Sölvegatan 37, Lund.

DISPUTATIONER

20 FEBRUARI

Niclas Norrström i ekologi, inriktning teoretisk ekologi: "Artificial neutral networks in models of specialization and sympatric speciation". Kl 13.00 i Ekologihuset, Blå hallen, Sölvegatan 37, Lund.

Kristina Masson i laboratoriemedicin med inriktning molekylär signalering: "Studies on the normal and oncogenic signaling networks from the hematopoietic growth factor receptors c-Kiet and Flt3". Kl 9.00 Medicinklinikens föreläsningssal, ing 35, plan 1, UMAS, Malmö.

Ekaterine Bakhtadze i endokrinologi: "Exploring the grey zone between type 1 and type 2 diabetes". Kl 9.00 i Medicinskt forskningscentrum, föreläsningssalen, ing 59, UMAS, Malmö.

26 FEBRUARI

Sofie Singbrant Söderberg i molekylär medicin och genterapi: "The role of bmp signaling and endoglin in regulation of hematopoiesis". Kl 9.00 i Segerfalksalen, Wallenberg Neurocentrum, Lund.

Mahmoud Aziz Labib i bioteknik: "Development of capacitive biosensors for monitoring of bacterial toxins and other biomolecules". Kl 10.30 i sal K:B, Kemicentrum, Getingevägen 60, Lund.

Cinthia Carola Rojas Arnez i livsmedelsteknologi: "Processing of raw cassava starch (Manihotesculenta) – Experiments and modelling". Kl 13.00 i K:B, Kemicentrum, Getingevägen 60, Lund.

27 FEBRUARI

Jakob Löndahl i fysik: "Experimental determination of the deposition of aerosol particles in the human respiratory tract". Kl 10.15 i sal B, Fysiska institutionen, Sölvegatan 14A, Lund.

Megan O`Connor i biologi med inriktning integrativ zoologi: "Visual filtering box jellyfish: A simple system". Kl 10.00 i Zoologihuset, Högtidssalen, Helgonavägen 3, Lund.

Martin Wahlén i datalogi: "Algorithmic graph problems- from computer networks to graph embeddings". Kl 13.00 på Institutionen för datavetenskap, hus E, hörsal, 1406, Ole Römers väg 3, Lund.

Natalia Ladygina i ekologi med inriktning kemisk ekologi: "Indirect biotic interactions in the rhizosphere". Kl 13.15 i Ekologihuset, Blå Hallen, Sölvegatan 37, Lund.

Lisa Nilsson-Berglund i molekylär och cellulär fysiologi: "Role of NFAT (nuclear factor of activated T cells) in vascular smooth muscle". Kl 9.15 i Lilla aulan, Medicinskt forskningscentrum,

Ing 59, Universitetsplatsen UMAS, Malmö.

Rainer Petzina i klinisk medicin: ”Negative pressure wound therapy in cardiac surgery”. Kl 13.00 i Segerfalksalen, Wallenberg Neurocentrum, Lund.

Disputationer som ägt rum:

Malin Josefsson i öron- näs- och halssjukdomar: ”Sodium/Iodide symporter – NIS. Abundant and important in gastric mucosa.

Malin Andersson i experimentell reumatologi: ”Monitoring arthritis – biochemical, merhodological and clinical aspects”.

Carola Rintisch i medicinsk inflammationsforskning: ”From disease to the gene – identification of arthritis-regulation loci in rats”.

Pär Söderhjelm i kemi: ”A first-principles approach to protein-ligand interaction”.

Jonas Knape i ekologi: ”Population dynamics and demography – inferences from stochastic models”.

Johan Kåredal i radiosystem: ”Measurement-based modeling of wireless propagation channels – MIMO and UWB”.

Nils Lavesson i teoretisk fysik: ”Merging parton showers and matrix elements”.

Håkan Ardö i matematik: ”Multi-target tracking using on-line viterbi optimisation and stochastic modelling”.

David Svensson Fors i datavetenskap: ”Assemblies of pervasive services”.

TJÄNSTER

Forskarassistent med inriktning mot teoretisk grammatik. Ref nr 4533, ans 20 febr. Info 046-2228707.

Forskarassistent med inriktning mot språkinlärning (L1 och/eller L2). Ref nr 4534, ans 20 febr. Info 046-2228443.

Forskarassistent i historia. Ref nr 4535, ans 20 febr. Info 046-2227955.

Doktorand i nanoelektronik 1–3 tjänster. Ref nr PA 2009/378, ans 20 febr. Info 046-2227678.

Doktorand i kemi, inriktning mot fysikalisk kemi. Ref nr PA 2009/263, ans 23 febr. Info 046-2228155.

Doktorand i förbränningsfysik. Ref nr PA 2009/381, ans 24 febr. Info 046-2224665.

Universitetslektor i historisk osteologi. Ref nr 4464, ans 25 febr. Info 046-2229475.

Professor i etnologi. Ref nr 4465, ans 25 febr. Info 046-2220958.

Utbildningsbidrag i miljövetenskap. Ref nr 200-/79, ans 25 febr. Info 046-2223798.

Utbildningsbidrag till miljövetenskap. Ref nr 2009/80. Ref nr 25 febr. Info 046-2223132.

Utbildningsbidrag till miljövetenskap. Ref nr 2009(81, ans 25 febr. Info 046-2228169.

Utbildningsbidrag i miljövetenskap. Ref nr 2009/78, ans 25 febr. Info 046-2224628.

Universitetslektor i svenska med inriktning mot svenska som andraspråk. Ref nr 4532, ans 27 febr. Info 046-2228722.

Professor i engelska med språkvetenskaplig inriktning. Ref nr 4531, ans 27 febr. Info 046-2228467.

Studiestöd för utbildning på forskarnivå vid området för humaniora och teologi. Ref nr PA 2009/400-401 (två studiestöd i retorik), 403-404 (ett studiestöd i etnologi och ett i teoretisk filosofi), ans 27 febr.

Doktorand i polymer- och materialkemi. Ref nr PA 2009/275, ans 1 mars. Info 046-2229860.

Universitetslektor i jiddisch och modern hebreiska. Ref nr 4537, ans 2 mars. Info 046-2223947.

Two project assistants, Department Physics or Department of Theoretical Physics. Ref nr PA 2009/245, ans 16 mars. Info Torsten.Akesson@hep.lu.se

Studiestöd i utbildning på forskarnivå i kognitionsvetenskap. Ref nr PA 2009/399, ans17 april. Info Agneta Gulz, Filosofiska institutionen.

Hans-Uno Bengtsson stipendiet

Folkuniversitetet delar ut stipendium till minne av Hans-Uno Bengtsson. Stipendiet riktar sig till dig som arbetar vid Lunds universitet och som gjort goda insatser för att skapa möten mellan universitetet och gymnasie- samt högstadieungdomar.

Stipendiesumma: 20 000 kronor

Sista ansökningsdag: 31 mars 2009
För information och ansökan gå in på www.folkuniversitetet.se/hubstipendiet
Kandidater kan också nomineras av dekanerna vid Lunds universitet.

Vid frågor
ring 046-19 77 00 eller maila till hub-stipendiet@folkuniversitetet.se

Hans-Uno Bengtsson disputerade i teoretisk fysik 1983 och blev inom detta ämne riksbekant som sommarpratare, föreläsare, pedagog och författare. Han dog efter en tids sjukdom våren 2007 vid 54-års ålder.

Folkuniversitetet
Kursverksamheten vid Lunds universitet

INGEN AV OSS HAR DISPUTERAT.
Men vi tror oss ändå veta ganska väl hur en lyckad disputationsfest skall se ut. Låt dig inspireras genom ett besök på vår hemsida:
WWW.TEGNERS.COM

TEGNÉRS MATSALAR
RESTAURANG • BAR • FESTVÅNING • CATERING

Upptäck Backagården!
Ett modernt Konferenscenter i en fantastisk skogsmiljö!
Även Fester, Evenemang och Vandrarhem

BACKAGÅRDEN
Ring oss idag! 0413-746 00
Backagården Kurs & Konferens Center AB - Telefon: 0413-74600 - Telefax: 0413-74695
Stenskogen 735 - 24391 HÖÖR - Hemsida: www.backagarden.se - Epost: info@backagarden.se

MEDDELANDEN

AKADEMISK LEDARSKAPSTUBILDNING FÖR NYBLIVNA DOKTORANDER. Akademiskt ledarskap – från nybliven doktor till senior forskare inom vård och omsorg. Är du intresserad av att tillsammans med andra diskutera och planera för din fortsatta akademiska karriär? Vårdalinstitutet anordnar med början den 24–26 augusti 2009 en utbildning om hur den vetenskapliga karriären kan främjas och planeras. Anmälan görs via hemsidan, www.vardalinstitutet.net/postdoc, och ska vara Vårdalinstitutet tillhanda senast den 24 april 2009.

LUFF HAR FLYTTAT. LUFF (Lund University Foreign Friend) service till doktorander, postdoc och utländska gästforskare med familjer har flyttats. Ny adress: Sektion Personal, Arbetsrätt och anställningsfrågo. Lunds universitet, Byrålogen, Paradisgatan 5c, tel: 046-222 71 51, fax: 046-222 46 10
Kontakt: Sigurborg Ragnarsdottir
Sigurborg.Ragnarsdottir@pers.lu.se
Bokning av tid enligt överenskommelse

HALVA PRISET PÅ MÅNTEATERN. Månteatern i samarbete med "Lund 2014" erbjuder alla anställda vid Lunds universitet att se den prisbelönta vitryska teatergruppen Belarus Free Theatres föreställning "A New European Epic" för halva priset. Premiären är den 28 februari och därefter ges ytterligare sju föreställningar i mars i Folkparken i Lund. Mer information på www.manteatern.se

HÄNT!

VITTERHETSPRIS. Kungliga Vitterhetsakademien har beslutat att tilldela fil.dr **Emma Bentz** 50.000 kronor för hennes avhandling "I stadens skugga – Den medeltida landsbygden som arkeologiskt arbetsfält", som hon i höstas lade fram i ämnet historisk arkeologi vid Institutionen för arkeologi och antikens historia. Priset delas ut vid akademiens högtidssammankomst den 20 mars.

TROTJÄNARE. I år fick 102 personer vid Lunds universitet utmärkelsen Nit och redlighet i rikets tjänst (NOR). Utmärkelsen går till dem som antingen går i pension och har uppnått 25 års statlig tjänst eller som har arbetat 30 år i statlig tjänst. Se hela namnlistan på www.lu.se/anstalld

FAS-STÖD. Sju Lundaprojekt har beviljats stöd från Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap, FAS. Rådet beviljade totalt 93 projekt på 220 miljoner kronor. Lundaprojekten fördelades enligt följande: **Maria Albin,** Institutionen för laboratoriemedicin drygt 3,7 miljoner kronor för sitt projekt om exponering för carcinogena aromatiska aminer och DNA-skada hos frisörer.

Håkan Tinnerberg, Institutionen för laboratoriemedicin, drygt 3,1 miljoner för sitt projekt om övervakning av kemiska hälsorisker i arbetslivet.

Peter Svensson, Företagsekonomiska institutionen, 2,7 miljoner för "Att 'lyssna' till medarbetaren".

Mia Rönnmar, Juridiska institutionen, drygt 2,1 miljoner kronor för projektet "Flexicurity – en studie av svensk anställningsreglering i komparativ belysning".

Margareta Littorin, Institutionen för laboratoriemedicin, 2 miljoner för projektet "Övervakning av exponering för bekämpningsmedel i växthus".

Per-Olof Östergren, Institutionen för hälsa, vård och samhälle, 1,4 miljoner för projektet "Betydelsen av socialt kapital, individuella erfarenheter av vårdkontakter och attityder för otillfredsställda vårdbehov, med fokus på utlandsfödda".

Martin Bäckström, Institutionen för psykologi, nära 2,2 miljoner kronor för projektet "Osystematisk rekrytering kan leda till diskriminering"

Två forskare på Nationalekonomiska institutionen får också postdoc-bidrag på drygt 1,3 miljoner kronor vardera från FAS: **Martin Nordin**, Nationalekonomiska institutionen som forskar på Familjebakgrund och **Margareta Dackehag** som forskar kring Sjukpenningförsäkringen – försäkrades och sjukskrivande läkares beteende.

Venture Lab tar emot fler studentföretag

Venture Lab ska i vår utöka antalet platser för studentdrivna företag från 15 till 18. Trycket ökar nämligen hela tiden och under 2008 var det inte mindre än 194 olika företagsidéer som presenterades för universitetets inkubator för studentdrivna företag.

På Venture Lab finns tre projektsamordnare och en barack bakom Ideon med kontorslokaler under ett år för de företag som antas. Dessa får också fri rådgivning, telefon, dator, kaffe och ett nätverk av andra affärsintresserade studenter.

Verksamheten sponsras nu av alla universitetets fakulteter utom juridik och det finns företag som representerar alla dessa, även juridik.

– Även om de största grupperna kommer från Ekonomihögskolan och LTH så växer antalet humanister och samhällsvetare, exempelvis journalister, som inser att de kan ha bättre chanser om de blir egna företagare, berättar verksamhetsledare Jonas Jonsson.

Vid Venture Labs öppna hus den 6 februari träffade LUM bland annat industridesign-studenten Johan Johnsson som redan lever på sitt enmansföretag, Lunds Vagnverkstad, som tillverkar och säljer ovanliga svenska modelljärnvägsvagnar och lok.

MATS NYGREN

Johan Johnsson filar på vagnmodell.
FOTO: MATS NYGREN

Posttidning A
Lunds universitet
Box 117
221 00 Lund

HALLÅ OLA TROEDSSON...

...57 år, lundabo och ny ordförande i LTHs styrelse. CIO, Chief Information Officer, eller IT-chef på IKEA vid kontoret i Helsingborg. Kallar sig helst möbelhandlare och är heller ingen IT-ingenjör utan jurist från början.

Varför vill du leda LTH?

– Jag läste här i Lund för en 30–35 år sedan och har haft stor glädje av min utbildning. Det är roligt att kunna ge tillbaka en del efter en lång karriär i det privata näringslivet och därför ställer jag gärna upp och jobbar tillsammans med rektor Anders Axelsson och hans ledning. LTH verkar vara inne i en stark utveckling, men ska inte ha en pappersstyrelse. För att få ta externa uppdrag utanför IKEA så krävs särskild tillåtelse från koncernchefen vilket jag fått i detta fal.

Berätta lite om dig själv!

– Jag är en av många skåningar i småländska IKEA, göing från Hässleholm. Som jurist var jag den förste i min släkt med akademisk utbildning. Det jag gillade mest var dock att göra affärer, så jag tog ett jobb på SE-banken i Stockholm. Jag har därefter haft olika chefsbefattningar inom Perstorpskoncernen, PLM och BRIO innan IKEA ringde 1992. Där blev jag administrativ chef i Asien och senare – med Humlebaeck som bas – var jag med och la grunden till IKEAs verksamhet i Ryssland.

Och nu då?

– Sedan 2001 har jag arbetat med IT och är sedan 2003 globalt ansvarig för all IT inom IKEA med placering i Helsingborg. I dag är vi ca 1.300 ”möbelhandlare” som sysslar med IT. IKEA IT har omorganiserats till en global struktur. Nyligen har jag blivit tillfrågad om att bland annat ha hand om global riskbedömning för koncernens räkning. En intressant utmaning.

Har en arbetsmyra som du något fritids-'intresse?

– På fritiden är jag historiefreak, bokälskare och hobbyfotograf. Jag är typen som vill komma väl påläst till ett nytt land och under 90-talet hade jag besökt 44 länder, bara inom jobbet…

MATS NYGREN

FOTNOT: I LTHs nya styrelse ingår också Jan Sternby, forskningsdirektör på Gambro, och Kerstin Gillsbro, affärsområdeschef på NCC, som representanter för näringslivet.